¶ Tractatus de
arte bene viuendi Beneqꝫ moriendi.

inri
crucifixerut eum. Johannes. 19

Artis bene moriendi

peroutilis tractatus feliciter Incipit.

Um de presentis exilij miseria mortis trāsitus / ꝓpter moriendi impericiam multis / nō solum laicis / verum etiam religiosis atqꝫ deuotis difficilis multumqꝫ periculosus immo eciā terribilis et horribilis valde plurimū videatur: idcirco in presenti materia que de arte moriendi est. sequens breuis exortationis modus / est circa eos maxime qui in mortis articulo sunt constituti mentis intuitu ⁊ subtili cōsideratione notādus seu perpendendus: eo ꝙ modus iste generaliter omnibus catholicis ad artē ⁊ noticiā bene moriendi conquirendā plurimū valere ⁊ prodesse potest.

¶ Sequitur diuisio libri.

Continet autē materia ista sex particulas / quarū Prima est de laude mortis sciēcia qꝫ bene moriēdi. Secūda tētationes morienciū cōtinet. Tercia interrogationes. Quarta quādā instructionē seu informationē cū obsecrationib⁹. Quinta exhortationes. Sexta continet orationes dicēdas sup agonizantes ab aliquo assistencium agonizanti charo et fideli.

¶ Prima particula de laude mortis est/ et sciencia bene moriendi.

Cum oim terribiliũ/ mors corporis sit terribilis sicut ait phũs ĩ tercio ethicorum mors tñ aĩe tãto ẽ horribilior atq3 detestabilior q̃to aĩa corpore ẽ nobilior atq3 prestancior dicẽte ꝓpheta. Mors pctõrũ pessima. Sed in his nichilominus eodẽ propheta attestante/ preciosa est in cõspectu dñi mors sctõrũ eius. qualicũq3 eciam morte corporali moriantur. Nec solũ p̃ciosa mors est mors sctõrũ martyrũ: verũetiã aliorũ scõrum siue iustorum/ bonorũ atq3 christianorum: necnon et pctõrum quãtũcũq3 malignorũ vere contritorum/ et in vera fide et sancte matris ecclesie vnitate morienciũ. scdm illud apo. xi. Beati mortui qui in domino moriuntur. Propter quod diuina sapientia ait Justus si morte preocupatus fuerit in refrigerio erit. Si tñ moriturus in tentatiõibus atq3 aliis in mortis agonia sibi necessariis/constanter atq3 prudenter se tenuerit atq3 rexerit. quemadmodũ in sequentib9 maĩfestat᷑. dei adiutorio saluus erit.

¶ Descriptio mortis.

Et ideo de laude mortis dũtaxat bonorum q̃dẽ sapiẽs sic ait. Mors nichil aliud ẽ nisi exitus de carcere/finis exilij. depositio oneris grauissimi corporis oĩ3 egritudinũ finiatio oĩ3 piculorum euasio oĩ3 malorum ꝯsũptio. oĩ3 viclorum

dirruptio. debiti naturalis solutio / redit⁹ in patriã ingressus in regnum. Vñ eccl'. vij. Melior est dies mortis die natiuitatis. Qđ nimirũ de bonis ⁊ electis tm̄mō est intelligendũ. q₂ malis atq₃ reprobis / nec dies mortis / nec dies natiuitatis bona dici debet. Quapropter bonus xp̄ianus / imo eciã pctō₂ quilibet vere cõtritus ⁊ fidelis de morte corporali eciã qualicũq₃ de causa sibi illata contristari nō d₃ / neq₃ pturbari / neq₃ ipsã ptimescere: sed spõte ⁊ voluntarie mentis ratione q̄ sensualitati vtiq₃ dñatur mortē suscipiat atq₃ sufferat patienterq₃ sustineat suãq₃ in hac re volũtatē plenarie diuine cõformãs et cõmittēs volũtati vt tenetur. si tñ bene et secure egredi hinc voluerit atq₃ mori. quodam sapiēte sic dicente. Bene mori: est libēter mori. Vñ subdit Vt satis vixerim / nec anni / nec dies sufficiunt: sed animus. Hec ille. Cum igitur ex debito atq₃ iure naturali oēs mori necesse sit: immo et oīno oporteat: qñ / et qualiter. et vbi deus omp̄s voluerit cũq₃ ipsius dei voluntas semper ⁊ vbiq₃ bona sit. cassiodoro attestante in libro collationum. Fidelissimus deus oīa que videntur vel aduersa vel prospera / nostris vtilitatibus dispensat: magis est pro suorũ salute et commodo puidus atq₃ sollicitus. q̄₂ nos ipsi sumus pro nobis. Cũq₃ mortē corporalē et generalem subterfugere: euadere atq₃ euitare minime valeamus: idcirco mortem ipsam etiam sensualita

te recalcitrante/ex mentis ratione bene dispositе voluntarie et libēter absq; murmure ꝛ cōtradictione quādo deus voluerit debem⁹ acceptare. Unde seneca. Feras non culpes quod imutare nō vales. Et iterū dicit idē. Si vis ista quibus vrgeris effugere: non valebis. Sed vt alius ait. Propterea vt homo christianus bene ꝛ secure moriatur: necesse est ei vt mori sciat. ¶ Nota q̇d est scire mori. Scire autem mori vt quidem sapiens ait. est paratum habere cor et aīam omi tpe ad supna vt qn̄cūq; mors veniat/paratū eum īueniat. ꝛ absq; retractiōe eā recipiat: quasi qui socij sui dilecti aduētum desideratū expectat. Hec ille. Hec est sciencia vtilissima in qua religiosi precipue magis q̄ seculares sine intermissione quotidie atq; continue sollicitus studere debēt: vt eā veraciter apphendāt: cū p̄sertim religionis. stat⁹ idip̄z exigat ꝛ reqrat. q̄ꝙ eciā q̇libet secularis clericus ꝛ laicus siue ad moriendū paratus et dispositus fuerit siue non: nichilominus obedire deo tenetur qn̄ ei mandatur. Debet itaq; non solū religiosus/verumeciā quilibet christianus bonus ꝛ deuotus qui bene ꝛ secure mori desiderat taliter viuere ꝛ se habere. vt oī hora quādo deus voluerit mori possit: et ita vitam debet habere in paciencia/ꝛ mortem in desiderio. exēplo pauli aplīqui ait. Cupio dissolui et esse cū xp̄o. ¶ Hec de sciēcia moriendi dicta sufficiant.

¶ Scd'a particula de tentationib' extremis
Prima tentatio. de fide in articulo mortis.

Sciendū scdo q' i extremis morituri grauiores habēt tentatōes: quales in vita sua nunq' habuerūt. Sūt autem huiusmodi tentationū generaliū quinq' principales. Quarū prima est in fide. eo q' fides totius salutis nr̄e extat fūdamentū. teste apostolo qui ait. Fūdamentū aliud nemo potest ponere. Vn̄ augustinus. Fides est oīz bonoꝝ fundamentū ꝛ humane salutis inicium. Et iterum dicit apl's. Impossibile est sine fide placere deo. Unde. io. iij. qui non credit/ iam iudicatus est. Cū igitur talis tantaq' in fide extat vis/ vt sine ea nullus oīno saluus esse possit: diabolus totis viribus hominem in extremis laborantem ab ea totaliter auertere nitit. vel saltem ad dubitādum in ea aut aliquibus erroribus ipsum decipere laborat. Bonus aūt xp̄ianus nō solū principales fidei articulos/ verūetiā toti sacre scripture in oībus ꝛ per omnia tenetur credere ad min' implicite sancteq' romane ecclesie statutis subiectus esse/ ꝛ in his firmiter permanere atq' mori. Alioquin q' cito in aliquo premissoꝝ errare incipit: tamcito deuiata via vite et salutis. Sciendū tamen q' in tentatione ista atq' aliis sequentibus/ diabolus nulli oīno quādiu liberi arbitrij vsum bene dispositū rationi habuerit/ nisi sponte ei cōsenserit: aliqua tētatio poterit

pcedistere. Nequaq igitur bonus catholicus dyaboli illusiones/ et terrores atq; psuasiões oĩno timere debet qr mendax est. et pater eius: veritate atte-stãte. sed firmissime in vera fide ac sãcta matris ecclesie vnitate et obediẽcia viriliter perseueret atq; moriat̃. Est autẽ vtile et bonũ sicut in quibusdã religionibus fieri solet. vt symbolum fidei circa agonizantes alta dicat̃ voce. pluriesq; repetat̃: vt per hoc infirmus ad fidei cõstanciã animet̃. et ab eo demones qui illud audire nequeũt elongent̃. Porro ad vere fidei constanciã etiam pricipaliter aiare infirmũ debet/ fides ãtiquorum fidelium abraham/ ysaac/ et iacob. Similiter fides infidelium: vt iob/ moab/ et similium. ac etiã fides aploz/ necnon innumerabiliũ martyrum/ confessorũ. et virginũ. Nam per fidẽ omẽs antiqui et moderni deo placuerunt: qr vt supra dictum est. Impossibile est sine fide placere deo. Item etiam ad idem inducere debet infirmũ duplex vtilitas fidei. Una est q vera fides oĩa potest. teste dño iesu xpo in euangelio. Oĩa possibilia sunt credenti. Alia est q vera fides oĩa impetrat. sicut idem dñs ait. Quicquid orantes petitis credite et accipietis. eciam si dixeritis huic monti te hinc tolle. Sic montes caspij petenti alexandro magno adunati sunt.

De secunda tentatione in articulo mortis.

Secunda tentatio est desperatio. que est cōtra spē atq₃ ꝯfidēciā quā homo debet habere in deū. Cū enī infirm⁹ doloribus cruciatur in corpore: tūc diabolus dolorē dolori supaddit obiciēdo sibi pctā sua/modis quibus potest: vt eū ad desperationē inducat. Insup etiā scḋm innocentiū papā. terciū in libro. iij. de vilitate cōditiōis humane quilibet homo tam bonus q̄ malus/ ante quā aīa eius de corpore egrediatur videt christū in cruce positū ad exultationem ꝛ laudē bonoꝝ ꝛ ad confusionē maloꝝ. vt erubescāt se fructū redempcionis non habere. Sciendū insup q̄ diabol⁹ pctā presertim nō confessa/que homo cōmisit. in agone representat. vt eum sic in desperationē trahat. sed propter hoc nullus de venia debet desperare: etiā si tot latrocinia furta/ homicidia ꝑpetrasset. quot sunt maris gutte ꝛ harene. etiā si de eisdē prī⁹ nūq̄ aliquam egisset penitēciam/nec ea cōfessus fuisset nec etiam modo ad confitēdum ea haberet facultatem. Nichilominus desperare non debet. nam in tali casu sufficeret sola vera contritio interior. teste psalmista. cor contritum et humiliatum deus non despicies. et ezechiel ait. quacunq₃ hora peccator ingemuerit: saluus erit. Vñ bernard⁹ ait. Maior est dei pietas q̄ queuis pctōrum iniquitas. Et Augustinus sup ioannem. A nemine desperādum est: dū in hac vita manet. Solum enim desperationis

crimen est quod mederi non potest. Unde et idem Augustinus. Non nocent mala preterita: si nō placēt. Nullius igitur desperare debet/eciam si solus totius mundi pctā cōmisisset. In casu etiam quo ei constaret q̄ de nūero dānatorū esset: nullus ppter hoc desperandus esset eo q̄ propter desperationē nichil aliud agitur. nisi q̄ per eā deus piissimus mlto magis offendit: ⁊ pctā alia fortius grauāt. pena q̄ꝫ eterna vsqꝫ ad infinitū augmentatur. Proinde ad cōfidentiā verā quā pcipue infirmus ad deū debet habere in agone: inducere debet eū dispositio xp̄i in cruce: de qua dicit bernardus. Quis non rapietur ad spē/nec ad impetrādam fiduciā. si attendat in cruce christi dispositionem: vide caput inclinatū: os ad osculandū: brachia extensa ad implexandum: manus perforatas ad largiēdum: latus apertum ad diligendū ⁊ tocius corporis extēsionē ad totū se impendendum. Hec ille. Nullo ergo mō quisq̄ desperare debet: sed in deo plenarie cōfidere. Nam hec virtus valde est laudabilis magniqꝫ meriti coram deo. de qua hortatur apostolꝰ dicēs. Nolite amittere confidēciam vestram que magnā habet remunerationem. Preterea nullꝰ peccator etiā quātūcūqꝫ magnus de venia debet desperare Exemplū enī habemus euidētissimū in petro xp̄ꝫ negante. In paulo christum etiā persequente. In matheo et zacheo publicanis. In maria magda=

lena peccatrice. Et in muliere in adulterio depre=
hensa. In latrone pendēte iuxta xp̄m. Et in maria
egipciaca: necnon in multis pctōribus facinorosis
atq₃ sceleratis. Versus de maria magdalena. Sū
magdalena peccāti sum via vera. Sū lux. sū specu
lū. crimen ad oē suū. Non desperetis: vos qui pec=
care soletis. Exēploq₃ meo: vos reparate deo.

¶ Tercia tentacio de impaciencia.

Tercia tētatio est de īpaciētia. que est cōtra caritatē: qua tenemur deum diligere sup oīa. Nā morituris maxim⁹ dolor capitis accidit his precipue qui non morte naturali q̄ rara est. sicut maxime docet experiētia: sȝ frequēter ex accidētib⁹. puta febre/vel apostemate. aut alia īfir mitate graui et afflictiua atq₃ longa dissoluuntur. Que quidē infirmitas plerosq₃ ⁊ precipue ad mor tem indispositos ⁊ īuite moriētes, ac defectū vere caritatis habentes adeo reddit īpaciētes atq₃ effi cit murmurantes: vt pluries ex nimio dolore et im pacientia amētes ⁊ īsēsati videāt: sicut sepe visū ē multis. Ex quo vere constat q̄ tales vtiq₃ in vera caritate deffitiunt. teste hieronimo qui ait. Si q̇s cum dolore egritudinē/vel mortē suscipit: signū est quod deum sufficienter non diligit. Necesse est er= go omni homini qui bene mori voluerit: vt in quali bet infirmitate quantumcunq₃ afflictiua / longa vel breui/ante mortem ⁊ in morte non murmuret.

eo q teste gregorio in moralibus. Justa sunt cūcta que patimur et ideo valde iniustū est si de iusta passione murmuramus. q qz patiens sit scōm illud luce In paciencia vestra possidebitis aīas vestras. Naz sicut per pacientiā aīa possidetur atqz custoditur: sic per īpacienciam atqz murmuratione ꝑdit atqz cōdēnatur. teste gregorio in omelia qui sic ait. Regnū celorū nullus murmurans accipit. Quod aūt albertus magnus de vera cōtritiōe dicit. vere contritus ad omnē afflictionē infirmoꝝ et punitorum letāter se offert vt ꝓ offensa deo satisfacere possit digne: q̄tomagis infirmus quisqz suā propriā infirmitatē solam multis aliis infirmitatibus sine comparatione leuiorem debet patienter et libenter sustinere: cū infirmitas presertim ante mortē sit quasi quoddam purgatoriū cum toleratur vt oportet: quando videlicet pacienter libenterqz cū gratitudine toleratur. Nam secūdum albertum nō solum gratitudine indigemus in his que sunt ad nostram consolationē: sed etiam in his que sunt ad nostram afflictionem. Unde gregorius. Diuina eñi dispensatione agitur: vt prolixiori vicio prolixior egritudo adhibeatur vel coaptetur. Dicat ergo quisqz infirmus et precipue moriturus cum augustino hic seca. hic vre. vt ineternū michi parcas. Unde et gregorius. Misericors deus tēporalem seueritatem adhibet· ne eternā inferat vltionem· Cum autem

tentatio ista militet cōtra caritatem sine q̄ua oīno nulla potest esse salus: eo q̄ caritas vera patiēs est atq̄ oīa suffert. teste aplo. vbi studiose notandum atq̄ pōderādū extat q̄ cū dicit oīa/nichil penitus excipit. Omnes igitur corporis egritudines sine murmure et difficultate mētis ratione tolerande sunt. Unde augustinus dicit. volenti vel amanti nichil est difficile/neq̄ impossibile.

¶ Sequitur de quarta tentatione scilicet de vana gloria.

Quarta tentatio est sulipsius complacentia que est supbia spiritualis. p quā diabolus deuotis atq̄ religiosis et perfectis magis infestus est. Cū eni hoīem ad deuiādū a fide aut ad desperationem vel impaciētiam non potest inducere: tunc agreditur eum per sulipsius cōplacētiam tales in eum iactans cogitationes. O q̄ firmus es in fide q̄ fortis in spe. et q̄ constans in paciēcia. o q̄ multa bona es operatus/et huiusmodi. Sed contra hoc dicit ysidorus. Non te arroges. non te iactes. non te extollas insolenter. nichil de te presumas. nichil boni tribuas. nā tanta sulipsius posset esse complacentia vt per hanc homo damnaret. Unde gregorius. Quisquis reminiscendo bonum quod gessit. dum se apud se erigit: apud autorē humiliatus cadit. Debet igitur moriturus cautus esse

eum per superbiam sentit se tentari: ita vt se tunc humiliet atq3 deprimat/sua peccata cogitādo: ꝛ ꝙ ignorat/an odio vel amore dignus sit. Ne autē desperet nichilominus cor suū ad deū dirigere per spē et dei misericordiam que est sup omnia opera eius cogitando atq3 ponderādo: et ꝙ fidelissimus deus qui est veritas infallibilis iurando per prophetam repromisit dicēs. Uiuo ego dicit dñs. nolo mortem peccatoris: sed magis vt cōuertatur ꝛ viuat. Imitetur ergo homo beatū anthoniū cui diabolꝰ dicit Anthoni. tu me vixisti. qñ eū te volo exaltare: tu te deprimis. et cum te volo deprimere tu te erigis Sic ergo faciat vnusquisq3/ siue sanꝰ/ siue infirmꝰ et victus est diabolus.

Sequitur de quinta tentatione sc3 de delectatione mundanorum.

Quinta tētatio que magis seculares atq3 carnales infestat: est nimia occupatio tpaliū atq3 exteriorꝝ circa vxorē/liberos/amicos carnales atq3 diuicias/ ꝛ alia q̄ iordiate in vita sua dilexerūt. Nā q̄ bene ꝛ secure mori voluerit: deb3 oīa tēporalia ꝛ exteriora simpliciter atq3 totaliter postponere/ ꝛ se deo plenarie totum cōmittere. vñ scotus super quarto sētenciarū dicit. Si quis infirmus cū se videat iam moriturū vult mori: et plane consentit in mortē/ac si eā per se elegisset: satisfacit pro omnibus venialibus peccatis imo confert ali-

quid ad satisfaciēdum pro pctis mortalibus. Qua propter vtile est/ atq3 oīno necessarium est in mortis articulo voluntatem suam per oīa conformare diuine volūtati vt oportet. Raro aūt aliquis secularis vel carnalis etiā religiosus vult se ad morte3 disponere/aut qđ deterius est q̇dq̄ de hac re audire: etiā cū iam ipse de facto agonizat sperās se euasurū. quod reuera periculosissimū atq3 absurdissimū est in hoīe christiano. vt dicit cancellarius parisiensis. ¶ Notandū vero q̄ diabolus in omnibus predictis tentationibus hoīem nequaquā cogere poterit/nec ei etiā aliquatenus p̄ualere. vt sibi cōsēciat quandiu vsū habuerit ratiōis/ nisi sponte ei voluerit consentire. qđ certe non solum bono christiano/verumetiā cuilibet pctōri quantūcunq3 magno super oīa cauēdum est. Unde apostolus dicit: fidelis deus qui non pacietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tētatione prouentum: vt possitis sustinere. sic dicit glosa fidelis deus est. verax in primissis. qui dat uobis resistere potenter/viriliter/et perseueranter: dat potenciam vt vincamus: gratiam vt mereamur: facit prouentum. id est virtutis augmentum. vt possitis sustinere ne deficiatis. vincatis quod fit p humilitatem. Unde augustinus. Illi non tremsit in fornace qui non habent ventum superbie. humiliet ergo homo peccator se: vt sub potenti manu dei victo=

riam obtinere possit/et auxilium in omni tentatione/egritudine/et tribulatione malorum et dolorū vsq; ad mortem inclusiue.

¶ Tertia particula de interrogationibus in articulo mortis

Deinde sequūtur interrogationes que fieri debent morituris/dū adhuc vsum ratōis habēt et loquēdi. et hoc ideo vt si quis minus dispositus fuerit ad moriēdū de meliori informetur atq; in eodem cōfortetur. Jlle aūt interrogationes debēt fieri scdm anselmū episcopū hoc modo. Primo queratur sic. frater. Letaris q in fide christi moriaris. respōdeat etiā. frater: penitet te nō tā bene vixisse sicut debuisses. respondeat etiā. frater habes emendādi animū si spacium viuendi haberes: respondeat. etiā. frater credis te nō posse nisi p mortē xpi saluari? respōdeat. etiā. Credis q pro te mortu9 est dñs iesus christus filius dei? respondeat. etiā. Agis ei grās ex toto corde de hoc? respōdeat etiā. Age ergo dū in te est aīa tua ei sēp grās. et in hac sola eius morte/te totū cōtege. huic morti te inuolue: et si dñs deus te voluerit iudicare dic. Dñe mortem dñi mei iesu christi obiicio inter te et me. et iudiciū tuū aliter tecū non contēdo. Si dixerit q merreris damnationem. dic. Mortem domini mei iesu christi obiicio inter te et me: et mala

merita mea/ ipsumq; dignissime passiōis meritum offero pro merito: quod ego habere debuissē. et heu non habeo. Dicatur iterum. Dn̄e Mortē dn̄i mei iesu xp̄i pono inter me et iram tuā. Deīde dicat ter In manus tuas dn̄e cōmendo spiritum meum. etc. Et tidipsum si nō potes loqui: dicat conuentus/ vel astantes. In manus tuas dn̄e cōmēdo spiritū eius et securus moritur nec videbit mortem ineternum

Porro cū interrogatiōes predicte/ solū personis religiosis atq; deuotis competere atq; sufficere videantur. tn̄ debēt oēs christiani siue seculares siue regulares secūdū cancellariū parisieñ modo subsequenti de suo statu et salute in agone certius atq; clarius inquiri et informari sic. Primo. Credis oēs principales articlos fidei. Et insup toti sacre scripture per oīa scd̄m sāctoꝝ catholicoꝝ atq; orthodoxoꝝ sancte ecclīe doctoꝝ expositionem: et detestaris omnes hereses et errores atq; supstiōes ab ecclesia reprobatas ac letaris īsuper ꝙ in fide christi ac vnitate matris ecclesie ac obediencia morieris. Scd̄o queratur sic. Cognoscis te creatorem tuum sepe et multipliciter atq; grauiter offendisse Nam per beatū bernardum in canticis sic dicitur. Scio neminē absq; sui cognitione saluari. de qua nimiꝝ vera salus oritur et timor dn̄i. quia et sicut initium est sapiencie. ita et salutis. Tercio/ doles ex toto corde de omnibus peccatis contra dei maiestatem

amorem atq̃ benignitatē/ de malis cōmissis/ et de bonis omissis et gracijs neglectis: non solū timore mortis cōturbat⁹ vel pene cuiuscų̄ sʒ magis ex amore dei et iusticie et caritate qua tenemur deum sup oīa diligere. ⁊ petis frāt oīb⁹ istis veniā. optās īsup p cortuū illuīari ad cognitionē oblitorū vt de illis valeas specialiter peītere. Quarto proponis te veraciter velle emēdari si supuiuere debueris. ⁊ nunq̄ plus mortaliter te peccare sciēter et pposito deliberato. sed potius oīa q̄tūcūq̄ cara dittere. īmo eciā vitā carnalē pdere añq̄ deū pl⁹ velles offendere. rogas īsup deū vt det tibi grāʒ hoc ppositū ↄtinuandi et nō recidiuādi Quīto īdulges ex toto corde oīb⁹ q̄ vnq̄/aliqd nocumētum v̇bo vel facto tibi intulerūt atq̃ offenderūt ob amorē ⁊ venerationē dñi nr̄i iesu christi a quo ⁊ tu veniā spas Petis etiā fideliter īdulgeri ⁊ remitti tibi ab eis quos offendisti quouismō. Sexto vis ablata restitui īntegraliter inq̄tū teneris iuxta tuaꝝ facultatū valorē eciā vsq̃ ad oīʒ bonoꝝ tuoꝝ cessionē ac renūciationē īclusiue vbi alias satisfactio fieri nō valeret. Septimo q̄rat sic. Credis q̄ p te mortu⁹ sit christ⁹: ⁊ q̄ aliter saluari nō potes nisi per meritū passiōis dñi nr̄i iesu xpi. ⁊ agis etiā de hoc deo grās ex corde q̄tū vales Quicūq̃ autē ad pdictas īterrogationes ex ↄsciā bona ⁊ fide nō ficta vere poterit affirmatiē rn̄dere satis euidēs argumentuʒ salutis hʒ si sic decesserit

qd de nūero saluandoꝝ erit. Quisq̄s vero de p̄miſsis ab alio īterrogat⁹ nō fuerit. p̄sertī cū satis sint ci atq̄ rari q̄ hui⁹ artis habeāt sciam: intra se redeat cogens seip̄ subtili⁹ ꝯsiderādo an taliter sit dispositus vt prefert̄. eo q̄ absq̄ tali dispositiōe nulli oīno pōt eē salus. Qui aūt sic disposit⁹ ē vt dictū ē se totū passioni xp̄i recōmēdet ꝛ ꝯmittat: ꝛ continuo in q̄ntū possit et infirmitas p̄miserit eā ruminet atq̄ meditetur. Nam per hoc omnes diaboli tentationes/ꝛ in fide maxime superantur.

ℂ Quarta particula de instructiōibus pro infirmis cū obsecrationibus.

Preterea cū scd̄m gregorium: omnis christi actio nr̄a sit īstructio idcirco ea que christ⁹ in cruce moriens fecit eadem cuilibꝫ morituro ꝑ suo modulo atq̄ possibilitate in extremis extāt faciēda. fecit autem christus in cruce quinq̄. Orauit enī. Nam dicitur orasse per psalmos istos. Deus deus meus respice in me: et octo sequentes vsq̄ ad versum illū inclusiue. In manus tuas. ꝛc. Item clamauit ꝛ fleuit apostolo teste. Animam patri cōmendauit atq̄ spiritum tradidit. vt testantur euangeliste. Sic ꝛ infirmus in articulo mortis constitutus orare debet saltem corde si non potest voce. Unde ysido. Melius est cū silentio orare corde sine sono vocis: q̄ solum verbis sine ītuitu mētis. Secūdo debet clamare fortiter similiter corde nō

voce. plus enim attendit deus cordis desiderium: quam clamorem vocis. Nam vocis corde clamare/non est aliud quam remissionem peccatorum et vitam eternam fortiter desiderare. Tercio debet plorare non oculis corporalibus: sed lachrymis cordis scilicet vere penitendo Quarto debet animam deo commendare dicendo. In manus tuas domine. etc. Quinto spiritum tradat. vt videlicet moriatur voluntarie voluntatem suam in hoc diuine conformans voluntati vt oportet. Proinde quamdiu agonizans loqui et vsum rationis habere poterit. sequentes dicat obsecrationes. Et primo ad sanctam trinitatem.

¶ Oratio ad sanctam trinitatem.

O Summa deitas/immensa bonitas/ clementissima atque gloriosissima trinitas/ summa dilectio/amor et caritas miserere mei miserrimi peccatoris tibi enim commendo spirituum meum. Item dicat ad patrem. Deus meus piissime pater misericordiarum/misericordiam fac huic paupercule creature et in vltima necessitate succurre iam domine indigenti anime et desolate: vt non a canibus infernalibus deuoretur.

¶ Item dicat orationem sequentem ad filium.

O Dulcissime et amantissime domine iesu christe fili dei viui ob honorem et virtutem beatissime passionis/iube me recipi inter numerum electorum tuorum saluator et redemptor meus reddo me totum

tibi: vt me non renuas a venia/ repellas a glia tua

Item dñe iesu xpe paradisũ tuũ postulo nõ ob valo rem meritoꝝ meoꝝ: cũ sim puluis ⁊ cinis et pctõr miserrimus sed in virtute et efficacia tue sãctissime passionis per quam me miserrimũ redimere voluisti. et michi paradisum tuo precioso sanguĩe emere dignatus es. ¶ Item dicat pluries/ sepe repetẽdo istum versum ter ad minus. Dirrupisti dñe vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis. Nã iste vers⁹ secũdũ cassiodorum tante virtutis creditur: vt peccata hominũ dimittãtur si in fine trina repetitione dicatur. ¶ Item dicat quod sequitur.

¶ Oratio ad eundem.

Domine iesu xpe ꝓpter illam amaritudinẽ quã ꝓ me sustinere voluisti ĩ cruce/ maxĩe in illa hora qñ sctĩssima aĩa tua egressa est de corpore tuo: miserere anime mee in egressu suo ¶ Itẽ post hoc ĩuocet seriosissime atq͛ ĩstantissime corde ⁊ ore inq͠tũ ipe valet gloriosissimã virginem mariam oĩm pctõrũ efficacissimã atq͛ prõptissimã mediatricem atq͛ adiutricem sic dicens.

¶ Oratio ad beatam mariam inuitandam.

O Regina celoꝝ/ mater mĩe/ refugiũ pctõꝝ recõsilia me vnigenito filio tuo ⁊ ei⁹ clemẽtiã ꝓ me ĩdigno pctõre ĩtpella. vt ob amorẽ tui mea dittat crimĩa ꝑducẽs ad gliaꝫ suã Deide

vitet sanctos angelos precibus sic inquiens.

Oratio ad angelos inuitandos.

Spiritus celoꝝ angeli btissimi assistite michi q̃so migrāti ex hoc sclo. ꝛ potēter me eripite ad oīꝫ aduersarioꝛū meoꝛū īsidiis et aīaꝫ meā in vestrū ꝯsorciū assumite. tuqꝫ ꝓcipue angele bone custos meus, michi a dño deputatus.

¶ Deīde aplos/martyres/cōfessores atqꝫ ṽgines speciali⁹ tn̄ illos scōs atqꝫ scās: quos vel quas ꝓus san⁹ in veneratōe habuit ꝛ dilexit/in auxiliū suū in uocet ī isto necessitatis articlo diligēter. Itē dicat ter vel quater vel vltra si possit hec ꝛ silia ṽba que beato Augustino ascribūtur. Pax dñi nr̄i iesu xpi et ṽtus passionis eius ꝛ signū sctē crucis/ ꝛ integritas btissime virginis marie. ꝛ bn̄dictio oīꝫ sctōꝝ ꝛ custodia angeloꝝ necnō suffragia oīꝫ electoꝝ sint inter me ꝛ oēs īimicos meos visibiles ꝛ inuisibiles in hac hora mortis mee. Postea subiungat eciā ter dicēdo istū ṽsū. Largire clarū vespe quo vita nusq̃ꝫ decidat sꝫ premium mortis sacre ꝑēnis īstet glīa

Si aūt infirmus ꝓdictas obsecratiōes oēs nesciat vel infirmitate inualescente dicere nō possit: dicat eas aliquis de astantibus clara voce coꝛā illo/ mutatis mutandis. Ipse tamen agonizās q̃ꝫdiu vsum rationis habere poterit oret intra se corde tantum atqꝫ desiderio prout scit et potest. ꝛ ita orādo spiritum domino reddat: et saluus erit.

¶ Sequitur quinta particula de exhortatio nibus circa infirmos in agone mortis.

Notādū deinde sane atq3 studiose aduertendū q rarissime etiā aliq īter religiosos et deuotos se ad mortē disponunt tēpestiue vt oportet: eo q qlibet se diucius victurū estimat/ nequaq credēs se cito moriturū qd nimiz ex instictu diaboli fieri/certū est. Nā sicut luce clari9 cōstat plurimi p talē inanē spē neglexerūt seipos aut ītestati aut īprouisi/aut īdispositi moriētes. Quapp ter qsq3 caritatē dei necnō zelū hēat aīaz taliter q vnūquēq3 pximoz egrotātē in ipo corporis eciam aīe piculo ↄstitutū/studeat sollicitus īducere ⁊ monere. quatinus prio et pricipaliter oīb9 postpositis de medicina spirituali ⁊ remedio q citius sibi pūideat indilate. frequēter eni vt qdā decretalis dicit Corpalis infirmitas ex aīe lāgore ortū hz. Et ideo papa per eādē decretalē cuilibet medico corpis di stricte pcipit: vt ne cuiq egroto corporalē cōferat medicinā priusq ad spūalē medicinā qrēdā eū moneat et inducat. Sz decretalis ista qsi ab oīb9 vtit in cōtrariū. Citius eni hoīes carnalē qrunt medicinā corruptibilē: q spūalē. Similiter oīa mala alia et aduersa pro peccatis intuitu vel nutu dei solent euenire. propheta attestante. Non est malū in ciuitate quod non fecerit deus. intelligo non malum culpe: sed malum pene p culpa. Quāobrem infir

mus quisq3/aut in alio cõstitutus pículo studiosius
extat inducendus: vt añ oĩa cũ deo pacẽ sibi faciat.
spiritualẽ pre oĩbus adhibẽs medicinã/ sacramẽta
videlicet ecclesiastica deuote recipiẽdo/ testamẽtũ
ordinãdo domũ suã atq3 negocia alia si qua habet
legitime disponendo. Nullatenus aũt deẽ infirmo
spes nimia corporalis sanitatis consequẽde/ cuius
tñ ꝯtrariũ tã frequenter fieri solet a multis in picu
lũ aĩarum circa istos qui actu agonizãt eo q̃ nullus
eoꝝ aliq̃d audire vult de morte. Unde cãcellarius
parisieñ. sepe ꝑ vnã talẽ inanẽ glíaȝ ꝛ falsã ꝯsolaci
onẽ et fictã sanitatis corpis ꝯfidentiã certã ĩcurrit
homo dãnationẽ. ꝛ ideo hortãdꝰ est ĩfirmꝰ vt ꝑ ve
rã cõtritionẽ. purãq3 ꝯfessionẽ aĩe ꝓcuret sanitatẽ
que etiã ad salutẽ corpis si sibi fuerit expediens va
lere poterit. et ita quietior erit et securior. Cũ aũt
teste gregorio. vera ꝯtritio rara sit. cũq3 scđm tho.
in tercio sñiaꝝ distictiõe xx. aliosq3 doctores pñia
q̃ videẽ hẽri in extremis vix sit vera pñia/sufficiẽs
ad salutẽ/ in illis p̃cipue de quibꝰ ꝯstat q̃ ĩ toto tp̃e
vite sue p̃cepta diuina/votaq3 spõtanea voluntate
nũq̃ veraciter s3 solũ ficte atq3 dolose seruauerũt.
Id circo vnicuiq3 tali ad mortis articulũ deducto
suadẽdũ est/vt scđm suã possibilitatẽ mentis ratõe
laboret ad pñiam ordinatã seu verã. vt v3 nõ obstã
te dolore vel timore sibi inherẽtibꝰ vtaẽ ratione in
q̃tũ potest. et conetẽ habere displicẽtiã volũtariaȝ

propter finē debitū. i. ꝓpter deū et reuertatᷓ a via male inclinationis habitus pcedētiū/ ꝛ laboret ad displicentiā quātū poterit haberi licet breuē. et ne ad desperationē remittatᷓ/ proponatᷓ ei illa mala que superius i scda pticula de tētatōe desperatiōis dicta sunt. Similiter etiā moneatᷓ/ vt etiam contra alias tentatiōes ibidē positas animosus existat fortiter atqꝫ viriliter resistēdo/ presertim cū p diabolū minime cogi possit. Item moneatᷓ vt decedat tanꝗ verus et fidelis xp̄ianus. Attendat insuper an vinculo excoīcationis astrictus teneatᷓ. vt informetᷓ quatinus in hoc totis viribus ordīationi sancte matris ecclesie se submittat. vt absoluatur. Item si moriturus ꝓlixū temporis spaciū ad recolectionē sua habeat et non morte festina pueniatᷓ: legende sunt corā eo a pn̄tibus historie ꝛ orōnes deuote in qbus pridem sanus amplius delectabatur. vel recēsēda sūt diuia pcepta vt profundius meditetur. si qd inuenerit se contra ea negligēter deliquisse. Si vero infirmus vsum loquēdi pdiderit. habeat tn̄ sanā ꝛ integram noticiā/ et ad interrogationes coraꝫ eo recitatas si ſgno aliquo exteriori / vel solo consensu cordis respondeat: hoc sufficit ad salutem. Curandum tamē extat: vt interrogationes fiant anteꝗ vsum loquendi perdat. Nā si interrogationibus verisimiliter appareant responsiones infirmi/ non vsquequaqꝫ sufficientes existere ad salutem: remediū per informa

tionē necessariā apponat: modo quo fieri poterit meliori. Manifestandū est eīn scdm exigenciā infirmo piculū qd incurrit nisi fecerit quod ecclia preci pit. nō obstante q plurimū terreat. Justus est enī vt cū terrore salubri ɔpūgat ꝛ saluet: q̄ q cū blan dicijs et dissimulatione nociua cōdēnet. Absurdum quippe nimis est ꝛ xpiane religioni contrariū/ īmo diabolicum: vt hoī christiano morituro corporis ꝛ aīe piculum ex humano timore ne conturbetur ab scōdatur Quo circa ysaias ꝓpheta regem ezechiā egrotātē vsq ad mortē/ salubriter terruit. dicens eū moriturū cum adhuc mori non deberet. Et gregorius monachum proprietariū in mortis articulo constitutum/ vt in quarto libro dialogorū legit: ter ruit ad salutem. Itē presētetur infirmo imago cru cifixi que sēper circa infirmos est habēda. vel eciā beate marie virginis/ aut alterius sancti quē pridē sanus venerabatur. Habeatur eciā ibidem aqua benedicta/ que sup infirmū ꝛ alios circūquaq fre quenter aspgat. vt sic ab eodem demōes cōpescāt Sed si non sinat oīs pmissa breuitas: preponende sunt orōnes ille psertim que nro saluatori dño nro iesu xpo dirigūtur. Nequaq etiam cuiq morienti amici carnales/ vxor/ liberi diuitie/ ꝛ alia tpalia ad memoriam reuocentur/ vel reducantur: nisi q̄tum infirmi spiritualis sanitas postulat et reqrit. Por ro in materia ista que extreme necessitatis extat

subtilissime ꝯsiderent atq; pōderēt singula pūcta et finē q̄bus abiecta sūt aduerbia: eo q̄ nō verbis sed aduerbiis meremur prout in cōpēdio theologice veritatis li. v. c. x. cōtinetur. Cū aūt placide libēter ꝛ sine piculo bñ ꝛ secure mori velit ꝛ meritorie talis curare debet studiosus/ vt moriendi artē eiusq; dispositionem iuxta pmissa dum adhuc sanꝰ sit sollicite studeat et discat/ nequaq̄ mortis expectans ingressū. Nā dico tibi karissime frater/ in veritate crede michi/ q̄ morte/ aut graui infirmitate ingrediente: ipsa deuotio egredietur. ꝛ q̄to ppinquiꝰ hec accesserit seu se inuoluerit: tāto lōgius illa fugam dabit. Si ergo nō vis decipi/ nec errare: si vis securus esse: instanter age qd̀ potes dū sanus es/ ꝛ vsum ratiōis habes bñ disposite: vt dñs actuū tuorū esse possis. O q̄ multi imo infiniti vltimā necessitatē expectātes: seipsos decipiūt. ꝛ deceperūt/ atq; neglexerūt. Viue ergo frater atq; caue si placet ne ꝛ tibi sic ꝯtingat. Nulli ergo incōgruū vel mirū videatur de tā solerti cura ꝛ sollicita dispositōe ac studiosa exhortatōe ipsis moriētibus vt pmittitur exhibenda. q2 nimirū tāta/ talisq; vis et necessitas ipsis est indita ac incumbit/ vt si possibile esset tota ciuitas ad morientem in orōnibus conuenire debere festināter. sicut in quibusdam religionibus extat vbi statuitur q̄ quando infirmus morti appropinquat: tūc tabula pulletur. vt mox audita tabu

la quacunq̧ hora cēs fratres vbicunq̧ fuerint di-
missis omnibus occupationibus occurrāt q̄ocicius
possint morienti. Unde et dicitur ꝙ religiosi et mu
lieres propter sui status honestatem currere non
debent/nisi ad morientē/vel ad ignem.

❡ Sexta particula de orationibus dicendis in articulo mortis.

Ultimo sciēdū est ꝙ orōnes sequentes dici possūt sup infirmū laborātē i agone cui si est psona regularis: tūc ꝯuocato cōuentu primū cū tabula vt moris est/ p̄mittitur letania cū orōnibus ꝛ psalmis cōsuetis atq̧ ordinariis more solito. Postea vero si adhuc supuiuit subiūguntur orōnes sequentes ab aliquo p̄ncipū prout oportunū fuerit ꝛ tp̄s patiet̄ q̄ etiā pluries iterari possunt ꝑ pter infirmi deuotionē: si vsum habuerit rōnis hoc tn̄ de salutis necessitate nō oportet. sed ꝑpter īfir-mi cōmoditatē atq̧ deuotionē laborantis in extre mis fieri pōt. Porro apud īfirmos sclares dicātur orones iste prout deuotio ꝛ dispositio ac commodi tas ipsoꝝ ꝛ assistentiū exigit et reqrit tēpus. Sed sunt heu paucissimi nō solū apud sclares: verūetiā in pluribus religionib⁹ qui hmōi sciencie habeant artē/ꝛ in mortis articulo suis ꝓximis fideliter assi stant interrogādo/monēdo/īformādo/ac etiā ꝑ ip sis exorādo vt p̄fert̄ p̄serti cū ipsi morientes nōdū velint mori. et ita aie moriēciū miserabilit̄ piclitāt̄.

¶ Sequuntur orationes

¶ Oratio ad iesum christū.

Per amorē qui te dignissimū/innocētissimū et dilectissimū paterne caritatis filiū pro nobis factū hoīez/vulnerari ac mori ꝓ salute hoīs fecit. īdulge famulo tuo. N. misericordissime iesu oē quod cogitatu/ verbo vel facto/ affectionibus vel nutibus/viribꝰ ꝛ sensibꝰ corporis ꝛ aīe deliquit: et veram remissionē tribue illi sufficiētissimā emēdationē illā/qua totius mūdi culpas soluisti ac ī plenā supletionē oīm negligenciarū suarum adde illi ꝑfectissimā cōuersationē illam quā ab hora conceptionis tue vsqꝫ in horā mortis habuisti. ꝛ insuꝑ fructum oīm bonoꝝ operū qui tibi ab inicio mundi vsqꝫ in finē ab omnibus electis placuerunt vel placere potuerunt. Qui viuis. ꝛc.

¶ Oratio ad spiritum sanctum.

In vnione feruētissimi amoris q̄ te vitā oīz viuētiū coegit īcarnari. et āxiato spū ī cruce mori: pulsamꝰ ad medullā benignissimā cordis tui vt aīe fam̄li tui. N. fratris nr̄i oīa pctā dimittas: et tue sctissime ꝯuersatiōis ac ꝓdignissime passiōis merito obmissa supleas. faciasqꝫ expiri suꝑ abūdātissimā multitudinē miserationū tuaꝝ nosqꝫ oēs specialiter istā ꝑsonā fratrē nostrū quē ꝓprie vocare disponis: prepares placatissimo tibi mō sibiqꝫ ꝛ vniuersitati vtilissimo cū dulci paciēcia: vera pn̄ia

plena remissione petō℞ fide: spe firma/ et caritate perfecta: et in perfectissimo statu inter dulcissimū amplexū ⁊ suauissimū osculum tuum feliciter reci pias ad tuam eternam salutem.

¶ Oratio ad deum patrem.

In manus iextīguibilis mīe tue pater sācte pater iuste ⁊ amātissime cōmēdam⁹ spiritū famuli tui. N. fratris nr̄i scōꝫ magnitudinē amoris quo se aīs filij tui sctīssima in cruce tibi cō= mēdauit. suppliciter depcātes: quatinus p illā in= estimabilē dilectionis caritatē qua tu diuina boni= tas in se totā traxit illā sanctissimam aīam vt in ho ra vltima famuli tui: N. fratris nostri suscipias ī eo dem amore spiritum eius. Amen.

¶ Oratio ad sanctum michaelem.

Sancte michael archāgele dn̄i nr̄i iesu xp̄i succure nobis apud altissimū iudicem. O pugil inuictissime assiste nunc famulo tuo N. fratri nr̄o in extremis valde laboranti: et defen de eū potenter a dracone infernali/ et ab omnium spirituū fraude malignorum. Insuper exoramus te preclarum atq; decorum ministrum diuinitatis summe/ vt in hac extrema hora vite fratris nostri benigne suscipias: ac leuiter animam ipsius in sinū tuū dulcissimū: et perducas eam in locum pacis re frigerij et quietis. Amen.

¶ Oratio ad beatā virginē mariā matrē mīe.

O Intemerata et ieternū bñdicta vgo maria toci⁹ angustie adiutrix succurre nobis dulciter ꝛ ostēde famulo tuo. N. fratri nostro in extremis tuā gloriosā faciē in vltima necessitate sua. et disperde oms īimicos eius in virtute dilecti filij tui dñi nostri iesu christi ꝛ sancte crucis: et libera eū de omni angustia corporis ꝛ anime: vt laudes dicat dño deo in secula seculorum. Amen.

¶ Oratio ad iesum christum.

Eya mi dulcissime redemptor piissime iesu benignissime per illā lachrymabilē vocē quam in hūanitate moriturus pro nobis doloribꝰ ꝛ laboribꝰ passionis adeo ꝯsūptꝰ es: vt te derelictū a patre clamares ne lōge facias a famulo tuo. N. fratre nostro auxiliū tue miseratiōis ī hora ꝛ ī momēto afflictōis aīe sue pre defectiōe ꝛ consumptōe spūs te inuocare in extrema hora mortis scire nō valēte. sꝫ ꝑ triūphū sancte crucis: et ꝑ salutem salutifere passiōis ꝛ amorose mortis tue Cogita de ea cogitatiōes pacis ꝛ non afflictōis sed misericordissime miserationis ꝛ consolationis: ꝛ libera eam de oībus angustiis ipiusq manibus quas pro ea in sancta cruce figi permisisti: clauis acutissimis iesu bone et dulcissime pater ꝛ domīe: erue eā a tormentis sibi deputatis: ꝛ perduc eam in requiē eternam cum voce exultationis ꝛ confessionis.

¶ Oratio ad iesum christum.

Misericordissime dñe iesu xpe fili dei viui in vnione illi⁹ ɔmēdatōis qua tuā sctissimā aīaȝ patri tuo celesti in cruce moriēs ɔmēdasti ɔmendamus īeffabili tue maiestati aīam famuli tui fratris nr̄i orātes misericordissimā bonitatē tuā: quatin⁹ ꝑ oēȝ honorē et meritū eiusdē aīe tue sctissime: ꝑ quā saluant̄ oēs aīe/ ⁊ a morte debita liberant̄ aīe famuli tui. N. dilecti fratris nr̄i miserearis/ liberans eā misericorditer ab oīb⁹ miseriis et penis. ⁊ ꝑduceas eā ꝓpter amorē ⁊ intercessionem tue dulcissime matris sēperq̄ v̄ginis marie ad ɔtēplādā gl̄iam tue iocūdissime visionis. Qui cū deo pr̄e ⁊ spū sancto viuis ⁊ regnas deus. Per oīa.

¶ Oratio ad deum patrem.

Quesum⁹ misericors deus qui scdm multitudinē miserationū tuarū pctā penitēciū deles: ⁊ p̄teritorū criminū culpas ꝑ veniē remissionē euacuas. Respice propicius suꝑ hunc famulū tuū. N. fratrē nostrū. remissionē omniū pctōrum suoꝝ tota cordis confessione poscentē exaudi deprecantes. renoua in eo piissime pater quidquid in eo terrena fragilitate corruptū est/ vel quicquid diabolica fraude violatum est. et vnitati corporis ecclesie membrū redēptionis cōgrega. Miserere dñe gemituū suoꝝ. miserere lachrymarum eius ⁊ non habētem fiduciam nisi in mīa tua ad tue reconciliationis sacramentū admitte. Amen.

Oratio super infirmum

Cōmēdo te oīpotēti deo karissime frater et ei cuius es creatura cōmitto: vt cū hūanitatis debitū morte interueniēte psolueris: ad creatorē tuū q de limo terre te formauit reuertaris. Egrediēte itaqz aīa tua de corpore/splēdidus anglorū cetus occurrat: iudex aplorū tibi senatus subueniat. Cādidatorū tibi martyrū triūphatorū exercitus obuiet. luci de rutilātiū te cōfessorū turma circūdet. iubilantiū te vginū chorus excipiat. et btē quietis in sinū patriarcharū te āplexus astrīgat. mitis atqz festiuus dn̄s nr̄ iesus xp̄s tibi cōplexus appareat. q īter assistētes sibi te iugiter interesse decernat. Ignores oīno qd horret ī tenebris. quod stridet in flāmis. qd cruciat in tormentis. Cedat tibi nequissimus sathanas cū satellitibus suis. nec in aduētu suo te vincat: sz corā āgelis dei cōtremiscat/ac ineterne noctis chaos immane diffugiat. et exurgat deus et dissipent oēs īimici eius. etc. Sicut deficit fumus: ita deficiant. etc. et iusti epulēt et exultēt in cōspectu dei. Cōfundant igit et erubescāt cōtra te tartaree legiones/et ministri sathane iter tuū īpedire nō audeant. liberet te a cruciatu xp̄s qui pro te mori dignatus est/et constituat te christus filius dei viui intra paradisi sui amena et semper virentia. et iam inter oues suas verus te ille pastor agnoscat. Ille te ab=

oib⁹ pctis tuis absoluat atq₃ ad dexterā in electo⸗
rū suoꝝ sorte te cōstituat. vt redēptorem tuū facie
ad faciē videas. ꝛ p̄sens sēp assistas manifestissimā
btis oculis aspicias veritatē cōstitutus īter agmina
btōꝝ ꝯtēplatiōis diuine gaudio potiaris in scl'a se
culoꝝ amen.

¶ Alia oratio

Proficiscere aīa xp̄iana de hoc mundo. In
noīe p̄ris oīpotentis q̇ te creauit. In noīe
iesu xp̄i filii ei⁹ q̇ ꝓ te pass⁹ ē. In nomine
spūssctī q̇ in te fusus est. occurrāt ꝛ succurrāt āgeli
throni ꝛ dn̄atōes. principat⁹ ꝛ potestates atq₃ vir
tutes cherubin atq₃ seraphin. subueniāt tibi patri
arche ꝛ ꝓphete, apl'i ꝛ euāgeliste/martyres ꝛ ꝯfes
sores monachi ꝛ heremite/virgines ꝛ vidue/infan
tes ꝛ innocētes. Adiuuēt te orōnes oīꝫ sacerdotū/
et leuitarū ꝛ oīꝫ eccl'ie catholice graduū. vt in pace
sit locus tuus/ꝛ habitatio tua in ihrl'm celesti/ꝑ eū
dem christum dn̄m nostrum amen.

¶ Sequūtur alie orōes bone et vtiles dicende
super agonizantes sumpte ex tali exemplo.

Fuit quidā papa qui dū ad extrema venisset
interrogabat capellanū suū virū idoneum
quē plurimū diligebat: q̇b⁹ suffragiis post
mortē eū vellet iuuare apd̄ deū. Qui rn̄dit ꝙ oib⁹
modis q̇b⁹ posset: ꝛ q̄cūq₃ iuberet ꝓ salute aīe sue
fieri vellet. Tūc papa ait. Nō posco a te aliud sub
sidiū nisi dum videris me in agonia positū dn̄icam

orationē dicas ꝓ me tribus vicibus. Qui sibi hoc libētissime facturū ꝓmisit. Ad quē papa· Dum pri mū pr̄ nr̄ dixeris: dic i honore agonie iesu xp̄i: obse crans vt multitudinē sui sudoris sāguinei quē p̄ tio re sue angustie pro nobis copiosissime effudit: ꝯtra multitudinē pctōrū meorū patri offerre et oñdere digneť/pro oīb⁹ angustiis quas pctīs meis exigen tibus merui. Cum scdm pater noster dixeris: dic in honore oīm passionū ꝛ amaritudinū iesu xp̄i quas in cruce sustinuit: ꝛ maxime in illa hora qñ aīa eius sctīssima de suo corpore sacratissimo est egressa pr̄i offerre: ꝛ ostendere digneť cōtra oēs penas ꝛ passi ones quas pro pctīs meis timeo meruisse. Cum di xeris terciū pr̄ nr̄: dic in honore ineffabilis carita tis iesu xp̄i q̄ ip̄m de celis ad terram: et tolerancias oīm harū passionū traxit in hac charitate saluare me et celos michi aperire dignetur: qui meis meri tis saluari nequeo: nec celeste regnū obtinere. His dictis promisit capellanus hec omnia libentissime se facturū. quod ꝛ fecit cum diligentia et deuotiōe qua potuit. Post mortem reuersus est papa splēdi dus ꝛ coruscans gratias īmensas sibi referēs dicē do: sine omni pena se fore liberatū. Nā post primū pater noster. iesus xp̄s suū sanguinem pro me ostē dens oēm meam propulsauit angustiā. Post scdm pater noster/per amaritudinem oīm passionum su arum oia peccata mea vt nubem deleuit. Post ter

cium pater nr̄/ p caritatē suā celos reserauit. et me cū gaudio introduxit. Propter hāc reuelationem quā p̄dict⁹ capellanus q̄ plurib⁹ referebat in pluribus locis mox inoleuit vt ibidē p̄dict⁹ mod⁹ orādi apud morientes deuote seruaret̄ sub spe certissima: qđ ipsa orō valet hoīe; a demonibus liberare: pctā delere: et celeste regnū apire. Auxilio dn̄i nr̄i iesu xp̄i q̄ est bn̄dict⁹ i scl'a scl'o℞ amē. Dic ergo primo. kyrieleysō. xp̄eleysō. kyrieleyson. Dn̄e miserere nobis. Pr̄ nr̄. Aue maria. Saluator mundi salua nos q̄ p crucē tuā ꝛ tuū sanguinē redemisti mundū auxiliare nobis te deprecamur deus noster.

¶ Oratio ad iesum christum

Dn̄e iesu xp̄e p agoniā ꝛ orōe; tuā sacratissimā qua orasti ꝓ nobis ī mōte oliueti qn̄ factus ē sudor tu⁹ sicut gutte sāguīs decurrētis ī terrā. obsecro te: vt multitudinē sāguinei sudoris tui quē p̄ tiore āgustie tue copiosissime ꝓ nobis effudisti offerre ꝛ on̄dere digneris deo pr̄i oīpotenti ꝯtra multitudinē oīꝫ pctō℞ hui⁹ famuli tui N (le tue) ꝛ libera eū ī hac hora mortis sue ab oībus penis ꝛ āgustiis q̄s ꝓ pctīs suis timet se meruisse. Qui cū pr̄e. ꝛc. Scđo dic sic. kyriel'. xp̄el'. kyriel'. Dn̄e miserere nobis. Pr̄ nr̄. Aue maria. Sctifica nos dn̄e signacl'o scē crucis vt fiat nobis obstaculū ꝯtra seua iacula oīm iimico℞. defende nos p lignū sctm̄ ꝛ p̄ciū iusti sāguīs tui. cū quo nos redemisti.

¶ Alia oratio ad iesum christum

Dñe iesu xpe q pro nobis mori dignat⁹ es in cruce/obsecro te vt amaritudies oiꝫ pēa rū tuaꝝ q̄s pro nobis miseris pctōrib⁹ su stinuisti i cruce: qñ sctissima aīa tua egressa ē de cor pore tuo offerre ꝛ oñdere digneris deo pri oipotē ti pro aīa fał'i tui. N (le tue) ꝛ libera eā ī hac hora exi t⁹ sui ab oib⁹ penis ꝛ passiōīb⁹ q̄s pro pctis se timet meruisse. Qui viuis ꝛc. Tertio dic sic. kyriel. xpel kyriel. Dñe miserere nobis. Pr nr. Aue maria. Protege/salua/bñdic/sctifica dñe famulū tuū (lā tuam) per signū sctē crucis morbos auerte aīe ꝛ cor poris. ac contra hoc signū nullū stet periculum.

¶ Sequitur alia oratio ad iesum xpm.

Dñe iesu xpe q per os pphete tui dixisti ī cari tate ppetua dilexi te: ideo attraxi te mise rās tui. Obsecro te vt eādē caritatē tuaꝫ que de celo ī terrā ad tolerētias oiꝫ passionū tuaꝝ et amaritudinū te attraxit: offerre ꝛ oñdere digne ris deo pri oipotēti ꝯtra oēs penas ꝛ passiōes hui⁹ fał'i tui. N. (le tue) quas pro pctis suis timet se me- ruisse. salua aīam eius in hac hora exitus sui ꝛ api ei ianuā vite. ꝛ fac eā gaudere cū sctis in glia eter- na. Qui cū deo patre et spū sancto viuis. ꝛc.

¶ Alia oratio ad iesum xpm.

Dñe iesu xpe q redemisti nos pcioso sanguie tuo. scribe in aīa huius famuli tui (le tue)

ri. vulnera tua precioso sanguine tuo. vt discat in eis legere tuũ dolorẽ et tuũ amorẽ. Dolorẽ cõtra oĩs dolores ꝛ penas quas pro pctĩs suis se timet meruisse Amorem/ vt vniatᷣ tibi amore ĩuisibili quo a te ꝛ ab oĩbꝰ electis tuis nũq̃ possit ineternũ separari. Et fac eã dñe iesu xp̃e pticipẽ sacratissime incarnationis/ passiõis resurrectiõis et assẽsiõis tue fac eã pticipẽ sacratissimoꝝ misterioꝝ et sacramẽtoꝝ tuoꝝ. fac eã pticipẽ oĩꝫ orõnũ ꝛ bñfactoꝝ que fiunt in ecclĩa sctã tua. fac eã pticipẽ oĩꝫ bñdictionũ grãrũ/ meritorũ ꝛ gaudioꝝ oĩm electoꝝ tuoꝝ qui tibi placuerunt ab inicio mũdi ꝛ ꝯcede vt cum his oĩbus in tuo ꝯspectu gaudeat ineternũ. Qui cũ patre ꝛ spũ sancto viuis ꝛ regnas deus. ꝛc.

Cum autẽ tota salus hoĩs in fine consistat: sollicite curare dꝫ vnusq̃sq̧ vt sibi de socio vel amico fideli ꝛ deuoto ac idoneo ante mortẽ prouideat. q̃ in extremis ei fideliter assistat. vt ad fidei ꝯstãciã. patiẽciãq̧ atq̧ deuotionẽ/ necnon cõfidẽtiã atq̧ pseuerãtiã ip̃m sollicite incitet ꝛ animet. vt etiã demũ ĩ agonia oẽs orõnes p̃cedentes ꝛ subsequẽtes sup eũ fideliter legat atq̧ dicat/ cũ attentiõe ꝛ intẽtiõe debita atq̧ deuota. Ad quarũ tñ orationũ efficaciã oĩno extat necessaria dispositio preuia morĩẽtis. sicut in precedẽti materia de arte moriendi certius est expressum. Vñ vnicuiq̧ certe/ bene et secure mori volenti: super omnia est

necesse vt prius anteq̄ eum mors occupet: mori di
scat. Sꝫ heu pauci sunt qui se ad id prepare͂t: neqꝫ
qui proximis suis subueniant seu assistant/ eos in=
terrogādo monendo ⁊ pro ipsis orando. presertim
cū ipsi morientes nondū mori velint. ⁊ sic aīe mori
entiū sepe miserabiliter periclitātur: ꝓpter quod
cito tecū erit hoc actū. Uide quomodo te habeas
homo hodie es. ⁊ cras nō compares. Cū aūt subla
tus fueris ab oculis: cito trāsis a mente. Hebetudo
et duricia cordis hūani est q̄ solū pn̄tia meditatur
et futura magis non ꝓuidet. Sic te in oī facto ⁊ co=
gitatu deberes tenere quasi statī esses moriturus
Si bonā consciām haberes: nō multū mortem pa=
uceres. Melius esset pctā cauere: q̄ mortē pauere
Si hodie nō es paratus: quomodo cras eris? cras
est dies incerta: et quid scis si crastinum habebis.
Qui prodest diu viuere qū parum emēdamur hac
longa vita nō semꝑ emendatur: sed sepe magis cul
pa augetur. Utinā per vnū diē bene essemus con/
uersati in hoc mūdo. Multi annos plures compu=
tant conuersationis. sed sepe paruus fructus emē
dationis. Si formi dolosum est mori: forsan ꝑiculo
sius erit diutius viuere. Beatus qui horam mortis
semper ante oculos habet. ⁊ ad moriēdū quotidie
se disponit. Si vidisti aliqn̄ hoiem mori. cogita qꝫ
et tu per eandem viam trāsibis. Cum mane fueris
puta te non ad vesperam prouenturum. Uespere

aũt facto/nõ audeas tibi crastinũ polliceri. Semꝑ ergo paratus esto/ ꝛ aliter viue: vt nũq̃ te improuisũ mors inueniat. Multi subito ꝛ iprouisi moriũtur Nã hora qua nõ putat. filius hoĩs vẽturus est. Qñ eñ hora extrema venerit. multũ aliter sentire incipies de tota vita tua preterita ꝛ valde dolebis: qꝛ tã negligẽs fuisti ꝛ remissus. Quã felix et prudens est q̇ talis nũc nitit esse in vita: qualis tũc optat iueniri in morte. Dabit nanqȝ magnã fiduciã fideliter moriendi ꝑfectus cõtẽptus mũdi: amor discipline labor penitẽcie: ferueẽs desideriũ in v̓tutib⁹ ꝓficiẽdi: promptitudo obediẽcie: abnegatio sui. ꝛ supportatio cuiuslibet aduersitatis ꝓ amore xp̃i. Multa bõa operari potes dũ sanus es: sȝ ĩfirmus nõ poteris. Pauci ex infirmitate emẽdãtur: sic est qñ qui multũ ꝑegrinãt: raro sctificant. Noli cõfidere suꝑ amicos ꝛ ꝓximos: nec ĩ futuris salutẽ tuã differas qꝛ citius obliuiscent tui hoĩes: quos hoc pro te facturos extimas. Melius est nunc tẽpestiue ꝓuidere ad aliqui boni ꝑagere: q̃ alioꝝ auxilio sperare. Si non pro te sollicitus sis modo. quis erit pro te in futuro. nũc tp̃s valde ꝑciosũ est: nũc sunt dies salutis. nunc tp̃s acceptabile. prohdolor qđ hic vtilius nõ expendis: in quo ꝓmereri vales: vñ eternaliter viuas. qñ vnum diẽ siue horã pro emendatione desiderabis/ ꝛ nescio an impetrabis. Eya karissime si semper timoꝛat⁹ fueris: posses te de magno

periculo liberare/maxime si de morte fueris suspectus. Stude nunc viuere taliter: vt in hora mortis valeas pocius gaudere q̃ timere. Disce nūc mori mūdo: vt tūc īcipias viuere xp̄o. disce nūc oīa contēnere: vt tūc possis ad xp̄m pgere. Castiga te nūc p penitētiā: vt valeas certā habere fiduciā. Ad q̇d te stulte diu victurū estimas: cū nullū habeas diez securū: q̃ multi decepti sunt. quotiēs audisti aut vidisti q̧ ille gladio cecidit/ille submersus est ī aqua ille ab alto ruens ceruicē fregit. ille mādncando occubuit/ille bibēdo finē fecit. alius igne. alius peste alius latrocinio periit. et oīm finis mors est. et vita hoīm tanq̃ vmbra mortis subito pertransit. Quis memorabitur tui post mortē et quis orabit pro te: age nūc karissime quicquid agere pro te de vtilissimo poteris/ qr nescis qn̄ morieris/nescis etiam q̇d tibi post mortē sequet̃. Dū tempus habes cōgrega diuitias immortales: preter salutē tuā nichil cogites: solū que dei sunt cures/fac nūc tibi amicos. id est venerare dei sctōs et eoꝝ actus imitare/vt cum defeceris in hac vita. illi te recipiant in eterna tabernacula. Serua te pegrinū et hospitē sup terrā ad quaz nichil spectat de mūdi negociis. serua cor liberū/et ad deū sursum erectū. qr nō habes hic ciuitatē manentē. Illuc preces et gemitus quotidianos cū lachrymis dirige: vt spiritus tu⁹ mereatur ad dominū post mortem feliciter transire

e morte tua ita poteris formare meditatio
nes. Primo vt horā mortis semꝑ suspectā
habeas/cogita ꝙ īprouiso mors veniet. quia sicut
fur veniet qñ minime sperabis. qñ minime cogita-
bis. qñ minime disposuisti. qñ adhuc diutius te vi-
uere sperabis ⁊ cogitasti/habe te nūꝙ sicut si tu sta
tim esses moriturus. ⁊ melius sēties ꝙ̄ sequūt. Co-
gita itaqȝ qualiter mortē ꝓcedit grauissima infirmi
tas: cū tales infirmitates non sūt nisi ꝓcones eius
Vide ergo grauitatē huius infirmitatis. cogita er
rorē naturalis inclinatōis appetētis ꝑmanere. Co
gita itaqȝ cū iā homo se senserit a mūdo trāsiturū/
siue medicis hoc dicentibus/ siue ꝑ seipm senserit/
qualis tunc erit clamor cōsciēcie/ qualis recursus
in eo ꝙ̇ se non disposuit. tūc em̄ ipsa pctā ad memo
riā ꝯfluent. Et cogita quātū de singulis pctīs tuis
et passionibus cruciaberis: qm̄ illa nō vicisti. Co-
gita si in tali articulo mortis non contritus a pctis
sis/quanto desiderio desiderares vnā horā sanita
tis/vel annū pro emēdatione. Cogita homo cū ad
illā horā veneris/ ⁊ hinc trāsibis/ ac tēpus preteri-
tū cōparaueris ad eternitatē ad quā transibis/quā
breuis tibi videbit tota vita tua apparebit tibi bre
ue somniū: ⁊ ita erit tibi totum tempus tuū et tota
vita tua. ac si per modū spacii parui/ puta dimidie
leuce percepisses. Cogita quantus erit dolor cum
videbis ꝙ propter tam paruam delectationem illa

sempiterna gaudia amisisti. Cogita quam amara erit separatio ab his que viciose dilexisti. puta ab honore tuo: q2 hic in alto statu totis viribus honorē quesiuisti/vel voluptates tuas. et sic de consimilibus Considera dispositionem morientis quomodo totū corpus nigrescit ⁊ rigescit: oculi contabescūt Cogita quomodo demones sunt ibi preparati ad escam tanq̄ leones rugiētes expectātes aīam. Deinde considera quomodo aīa in egressu suo cū inceperit ꝯsiderare regionem ignotā/ ⁊ quot demones eā expectant: ꝙ inuite exit/ ⁊ ꝙ libenter rediret ad corpus suū: sed nō potest q2 clause sūt fenestre sensuū ⁊ aditus vitales. Cogita ergo transire ad cateruas inimicorū. cogita quomodo tūc singuli spūs viciorꝝ ad eā occurrēt querētes sua in ipam: videlicȝ spūs superbie superbiam. spūs luxurie luxuriam. et que sua sunt. et sic de aliis.

Ultimo aduertendū quomō aīa egressa de corpore stati statuet ante tribunal iudicis que ex hoc tūc vsqꝫ in eternū nō reuocabitur ⁊ vbicūqꝫ legauerit ibi manebit. Deinde cogita quomō tādē corpus tuū tradet sepulture ⁊ perpetue obliuioni. hospes fuit hic ⁊ obiit' ⁊ memoria eius recessit de terra. Poteris autē modū hunc ex contrario assumere de morte iustorꝝ. Nā illi videntes se de hoc mūdo migraturos gaudēt: in testimonio ꝯscientie exultant ꝙ liberant de istis miseriis

et quia hic non fuerunt ligati concupiscenciis: non dolent hic exire.

¶ De penis infernalibus.

IMaginare ipz īfernū scdꝫ quasdā similitudines a sctis sup hoc positas. Aspice igit chaos horribilissimū/locū subterraneū puteū ꝓfundissimū ⁊ totū ignitū/imaginare ciuitatē horribilē ⁊ magnā/ac peītus tenebrosā obscurissimis ⁊ terribilissimis flāmis succēsā. clamātib⁹ vlulātib⁹ ⁊ plāgētib⁹ vniuersis singultib⁹ īexplicabilibus ⁊ similib⁹ poteris explicare. Cogita de penaꝝ acerbitate. Dr em̄ ille ignis ad ignē nostrū tāti esse caloris: quāt infi ignis est ad ignem depictū. et ita cogita de frigore ⁊ fetore. Huius penalitatis acerbitas patet ex stridore dētiū. ex gemitu/planctu ⁊ blasphemia dei. et sic de aliis. Cogita de penarum multiplicitate. ibi ē ignis īextinguibilis ⁊ obscurissimus. frigus ītolerabile. fetor horribilis. tenebre incōꝑabiles. Ibi em̄ erūt pctā in oī sensu. in visu ꝑ horribiles visus ⁊ aspect⁹ demonioꝝ. in auditu ꝑ lamentabiles gemit⁹ ⁊ clamores. Cogita de miserabili societate ⁊ crudelitate tortoꝝ sine oī mia in torquendo nō fatigatorū: nec ad miam ꝯmouēt. insultabūt em̄ dicētes. vbi nūc glīa. vbi nūc altus status/vbi nunc est suꝑbia. Cogita quō ibi ꝑ mēbra ꝗbus ꝗs peccauit: ꝑ eadem ⁊ puniet. ita vt in oībus mēbris ibi penā sentiet ⁊ sustinebit. Cogita ecia de

pena interiori: vʒ de interiori morsu conscie/et de glia eoꝝ. q̄ nō morient. Quis pōt cogitare sufficiē ter q̄tū doleāt q̄ illā penam modicis doloribus et breui tp̄e nō euaserūt. Item passiones marie i eis regnabunt. Erūt eim̄ marie iracūdi ꝛ iuidi. ꝛ erūt ita simul sicut canes rabidi. Itē recordabunt priores delectatiōes ad augmētū pene. vn̄ ibi lamentabūtur dicentes. Quid nobis ꝓfuit supbia? Cogita de duratione penaꝝ qd̄ scʒ nūq̄ erit finē habitura non post mille milia annoꝝ: imo nō post tot annos quot possent in mille milibus annis noiari. qꝛ vbi nulla redemptio. ibi nullus finis.

De extremo iuditio seu examine q̄tus tunc erit terror. Ip̄a eim̄ tuba angelica mirabilis: terrēda signa/fulgura/coruscatōes ꝑcuciēt corda hoim ꝛ pauere faciēt. Cogita si potes magnitudinē ire iusti iudicis veniētis ꝯtra eos qui eū offēderūt/ ꝛ q̄tū mali terrebunt. imagiare quo modo et q̄ amara fiet ibi diuisio. Ponent eim̄ iusti humiles ꝛ mites ad dexterā. Supbi/iuidi/ad sinistrā ineternū a modo non cōiungēdi. Nūc sūt duo. vnus assumet. ꝛ ali⁹ relinquet. Cogita quid horroris ꝛ timoris. q̇d admirationis erit supbis ꝛ elatis huius mundi: cuʒ se a deo abiectos/viles/paupes et desperatos: quos insanos putabant ad dexterā xp̄i in gloria viderint assistentes. Tunc eim̄ pniam intra se agentes dicent. Ecce hi quos aliquando

habuimus in derisum. Et iusti stabũt in magna cõstancia aduersus eos qui se angustiauerũt. Cogita quomodo oĩm operum ꝛ cogitationũ fiet redditio Jbr̃lm eñ scrutabitur in lucernis/idest q̇ apparẽt velut scti ĩuestigabunt ibi: ꝛ quicq̇d occultum ĩ eis fuerit ad lumẽ veniet testes.eñ erũt q̇ ostendẽt eis oĩa que fecerũt/vbi ꝛ qñ. Jtem ꝓpꝛiũ scelus/et totus mundus dabũt testimoniũ cõtra pctõꝛes. Cogita quõ chꝛist⁹ exhibebit ibi passionis sue ĩsignia et quomõ ꝑ illã expꝛobꝛabit nobis ea que cõtempsimus. Cogita de illo tonitruo hoꝛribili/et irreuocabili sentẽcia. Jte maledicti in ignẽ eternũ. Cogita de dulcissima ĩuitatione iustoꝛũ ad sẽpiternã cenã ꝑ illã bñdictã vocẽ: Venite bñdicti pr̃is mei ꝛc. Cogita ꝙ magna sunt opa mĩe ꝛ pietatis cũ ea solum xp̃s ad iudiciũ suũ adducere videat. Cogita ꝙ iusti ibunt in vitam etnã·iniusti aũt in suppliciũ sempiternũ. ꝛ hec duo loca semꝑ diuisa manebunt.

E gaudiis supcelestibus. imaginare locũ illum ꝑ imaginarias similitudines a sctĩs pꝛo nr̃a capacitate inuentas. Est eñ ciuitas ex auro mundissimo/ gẽmisq̧ pꝛeciosissimis mirabiliter constructa. singule poꝛte ex singulis margaritis. Est cãpus speciosissimus omniũ floꝛum pulchꝛitudine decoꝛatus. Jbi estatis amenitas: ibi odoꝛis suauitas. Cogita ꝙtum potes: ꝙtuȝ erit gaudium ex visione sanctissime trinitatis/ in qua relucet exem

plex omnis pulchritudinis: omnis bonitatis: oīs suauitatis: quam videndo omnia scienda scies: et quicquid volueris in ea habebis. in cuius etiam vi sione beatificaberis. Cogita humanitatem christi quomodo cum hic fuit ꝓpter nos pauper / et vilis et homo ibi sublimis erit deus et homo. Cogita de gaudiis que habebis ibi de societate gloriosissime virginis marie et omniū sanctorū apostoloꝝ martyrum confessorum et virginum. et ꝙ de cuiuslibet gaudio gaudebis. et tu cogita de dotibus quas ibi corpus tuum recipiet que sunt: immortalitas / impassibilitas / sūma agilitas / ⁊ maxima speciositas. Cogita de dotibus anime quibus ipsa splendebit que sunt plenitudo sciencie iusticie et leticie. Cogita ex his dotibus ꝙ multa alia ꝯsequeris. videlicet securitatem qua non timebis. ecclesiastici. Non timebis a tentatione inimici. Inde tibi summa libertas / inde sanitas / inde voluntas / inde amicicia / inde honor / inde concordia. Et breuiter habebis ibi quidquid volueris: et quidquid volueris non habere non habebis: dicit anselmus.

¶ Sequūtur signa sex quibus homo pōt confidere de salute. Dicit anselmus ꝙ sex interrogatiōes debent fieri hoī constituto in mortis articulo. Prima est ista. Si credis ea que sunt xp̄iane fidei ꝙ tuꝫ ad oīa determinata ab eccl'ia. Dicat Credo. Scōa gaudes et letaris ꝙ morieris in fide xp̄i: dicat sic.

Tercia cognoscis te grauiter deũ offendisse: dicat sic. Quarta. doles tu ꝙ deum offendisti: dicat sic. Quinta. proponis tu si vixeris/abstinere a pctīs: dicat sic. Sexta. credis et speras venire ad salutē eternā. non tuis meritis sed xp̄i: dicat sic. Septīa. nō est interrogatio sed assecutio. Si obiiciat aliq̄d tibi: opponas merita xp̄i inter te ⁊ ipsũ. ⁊ his peractis dicit Anselmus ꝙ sine dubio saluabitur.

¶ Artis bene moriendi cunctis perutilissime felix est finis.

¶ Ad omnes angelos et precipue ad sanctum michaelem.

¶ Carmen.

Inclyte celigena michael fulgoris amena
Alta colens regna plusq̄ dulcedine plena.
Fulmina refrena/pestes/hostes aliena
Celica terrena fac nobis alme serena.
Tu nimius classis pangentis dias in axis
Tu quia mira facis. fortis pugil/incola pacis
Tutor in hora sis a laruc dente rapacis.
Tu quasi iam pacis archangele te precor adsis:
Te nomen predit/te nempe quis vt deus edit.
Te duce vita reddit: a quo prius illa recedit.
Nam tibi concedit dominus. si quando recedit.
Sp̄us et credit: michael hunc ad loca reddit.
Fulgens splendore nimio/tam dignus honore
Prepositi more cunctos precellis honore.

Angelico flore transcendens cuncta decore.
Demonis horrore nos priues atque dolore
Signifer o christi/serpentem qui domuisti:
Mors antichristi monstrabit quam valuisti.
Judicio sisti tua flabit dum tuba tristi.
Per te celesti patrie iungamur honesti.
Ante pericla maris/in monte tuba venerarís
Apulieque paris mons est garganus honoris:
Que loca preclaria virtutibus auxiliaris
Pluribus a caris huc illuc sepe vocarís.
Dum zabulon vssit michael in monte reluxit.
Diuisum duxit fieri mare/cum retro fluxit:
Jsrael eduxit egypto barbaro cussit:
Sic deus hoc iussit: qui nobis propicius sit.
O primas agye/paradisi satrapa dye
Dux quoque milicie ruit ex qua turma golie:
Athleta iusticie/felix assecla marie
Princeps ecclesie/da nobis dona sophye.
O vos felices per celi dyndima voces
Gabriel insignes bona qui noua fers super omnes
Uos cuncti celebres/raphael medicina coheres
Nos superum ciues reddere ferte preces.

Amen.

¶ Angelorum carmen explicit.

Sequitur amplius de meditatione mortis.

Quacūqʒ īpugnatiōe aut tētatōe impugnaris/ vel pigricia torpescis/ et opus diuinū tibi desipit/ et a te negligitur: vnuʒ hoc remedium efficacissimū tibi scribo. Sedeas igitur in secreto celle tue/ ⁊ recollige ad te sensū tuū/ et memor esto diei mortis quasi nūc videres corporis tui mortificationem. Cogita cladem horribilem/ breuiter sup te vēturā. suscipe dolorē/ et te omnino estima esse in pūcto mortis: ita ꝙ nullomodo effugere possis. forsitan enī hodie sic erit. Et caue ne dicere habeas sicut q̇dā ī articulo mortis positus moriēs dicebat. Heu circundederunt me dolores mortis/ torrētes iniq̇tatis ꝯturbauerūt me. dolores īferni circundederūt me: p̄ocupauerūt me laquei mortis Heu me deꝰ eterne: ad q̇d in hūc mūdū nascebar: q̄re natꝰ ex vtero nō stati perii: Heu principiū vite mee fuit cū fletu ⁊ dolore nunc aūt finis exitus mei est cū dolore miserabili et merore. O mors ꝙ̄ amara est mēoria tua hoī pctōri: sʒ amarior ē pn̄tia tua. O o ꝙ̄ tarde credidissē/ ꝙ tā cito (et nunc) mori debuissem. Sʒ heu: mors terribilis iā repēte q̄si ex īsidiis erūpēs irruisti sup me. cōphēdisti me atqʒ tuis funibꝰ circūligasti me ⁊ īvīclis ferreis tecū trahis

sicut trahi solet dānatus ad suppliciū mortis. Nūc cū dolore cōplosis manib⁹ emitto terribilē rugitū mortis īperiū cupiens effugere: sed nō est locus fu giendi. Circūspicio ad oēm plagā terre: ꝛ nō est vñ veniat auxiliū michi. Uocē audio mortis horribi lē festinātis/ intonētis et dicētis. Filius es mortis. Opes/honores/ratio/nec sciēcia/nec sapiēcia/nec discretio/nec amici/ nec cognati/nec aliquid te va let liberare de manu mea. Surge exi foras. nume rus mensiū q̄ apud deū p̄fixus est: nūc oīno finied⁹ est. fixū est. mutari nō pōt. decretū est: īpleri opor tet. O o mi de⁹: ꝛ oportet me mori nūc? nō pōt hec sentēcia reuocari? debeo tā cito de hoc mūdo nū q̄ reuersurus recedere? O mortis īmensa crudelitas o inexcogitata calamitas. Satis est: inquit mors. Uerba nichil tibi cōferēt: nec suspiria/nec lamēta nec ploratus/nec vlulatus/quin cōfestim tradaris meo īperio. vbi experieris talia q̄ oculus tuus non vidit/ nec auris tua percipere curauit/ nec cor tuū cogitare voluit. Satis habuisti de tēpore ī quo po tuisti te p̄parare/ꝛ cogitare necessitatē ꝛ angustiaꝫ huius hore. celuꝫ q̇escet/ sol obtenebrescet anteq̄ possis effugere iā istātē angustiā. Heu mala mors indispositū p̄uenis me/ ꝛ ad terrā incognitā sic me ꝑpetuo traducere vis. propter hoc ploro nunc exi turus/ꝛ nescio quo iturus. ꝛ perpetuo mansurus. O o mi deus: veraciter nūc cognosco q꞉ vētus fuit

vita mea/nec aspiciet me in hac vita visus hoīs am plius. ꝛ nō reuerteť ocľs meus vt videat bona hu=ius mūdi īppetuū relinquēda. Sed ād hec:ꝛ āplius lamētādū ꝛ ploꝛādū et plāgēdū est dānū tpis mei/ et dierū pteritoꝛū q̇ inutiliter ꝛ sine oī fructu trāsie runt. Heu me qualiter vixi. erraui a via veritatis/ et iusticie lumē nō illuxit michi. lassatus in via iniq̄ tatis ꝛ pditiōis. āmbulaui vias difficiles ꝛ infructuo sas. viā aūt dn̄i dereliqui infelicissim⁹. Heu michi q̇d pfuit supbia: q̇d diuiciarū et voluptatū ꝯcupis cēcia: q̇d alienaꝝ reꝝ rapine: q̇d vana glia: trāsie runt oīa ista tāq̄ vmbꝛa pteriēs / ꝛ tāq̄ nūcius pꝛe currens ꝛ tanq̄ nauis q̄ ptrāsit fluctuātē aquā: cu=ius cū ptrāsierit nō est vestigiū inuenire. aut tanq̄ auis q̄ trāsuolat in aere: cuius nullum inueniť vesti giū itineris illius: sed tm̄ sonitus audiť alaꝝ verbe rans leuē ventū: aut tanq̄ sagitta emissa in locum destinatū. diuisus eīn aer in se ꝯtinuo reclusus est: vt transitus illius ignoꝛetur. sic ꝛ ego continuo na tus desii esse: ꝛ nullū virtutis signū in me monstra re valui. In iniquitate autem pꝛopꝛia consumar. Nunc vita mea/spes mea/tanq̄ lanugo que a ven=to tollitur/tanq̄ spuma gracilis que a pꝛocella di=spergitur/ et tanq̄ fumus qui a vento diffusus est et tanq̄ memoꝛia hospitis vnius diei pꝛeterientis Et ideo sermo meus nunc in amaritudine est/ et verba mea doloꝛe sunt plena: factum est mestum

cor meū: contenebrati sunt oculi mei. Quis michi
det vt sim iuxta dies preteritos: qn̄ stola fortitudi=
nis ⁊ sanitatis et decoris indutus erā: et plurimos
annos post me expectabam: vt prouidere possem
nouissima mala que irruerūt super me in hac hora
Heu me miserū tūc non curabā temporis preciosi
tatē īmensam/cuius nec vnā horā vel momentum
si darē totū mūdū impetrare possem. tempus meū
est exclusuȝ/nec aliud inueniam ineternum. Heu
quomodo data flatibus naui/et freno concupiscen
cie laxato: dies ꝓciosissimos in vanitate consūpsi.
et negligēdo male deduxi. Nūc autem sicut pisces
capiuntur hamo/ ⁊ aues laqueo: sic captus sum in
tēpore malo. Tempus olim longū expectabā: nūc
omni priuādus sum. Tempus michi datū ad peni
tenciam peragendam dilapsū est. ⁊ a nullo hoīe re
uocari potest. Non fuit hora tā breuis/ in qua spūa
lia lucra suo valore oīa mala excedencia cōparare
non potuissem. Heu heu miserum: non est curādū
si nunc stilat oculus meus pre dolore et merore: et
palpebre mee fluūt aquis: quia tempus merēdi/⁊
flendi statim auferendum est: et quod preteriit ne=
gligenter expensum nullatenus reuocari potest .
O o mi deus: quare neglexi? quare tardaui? cur
tot gratiosos dies longissimis ⁊ vanissimis locutio
nibus/ociosis opibus/ inanibus cogitationibus in
sōno ⁊ ebrietatibus expendi: quare meipsū in tan

tū neglexi. O o cordis mei gemitus inenarrabiles q̄ vanissime expendi tp̄s meum. scire volui astrorum cursus: celorū motus/ rerū etiā naturaliū causas. herbarū vires/ hoīm mores/ entiū rōes ꝛ alia multa curiosissime ꝛ vanissime studui. tp̄s ī illis ꝯsūpsi et fefelli. multa sciui: ꝛ meipsuꝫ ignoraui. Heu me: quare studui vanitati/ ꝛ quare hūc passū ꝑiculosissimū ꝛ difficillimū necessario trāseūdū et aduisandū nō studui? q̄re in tota vita mea nō didici scire bene viuere ꝛ bn̄ mori? Nūc aūt hūc passum velut rē īsolitā michi mirabiliter reformido. et certe mille anni erāt necessarij ad ꝓuidendū ꝛ studendū pūctū in quo si errare cōtigerit: nil ꝑcedētia aut subsequentia proficient. Et qm̄ si difficulter etiā in hoc passu me nō errare ꝯtingeret. possem aliquatenꝰ cōsolari. sed vix de mille euadit vnꝰ quin baratrū lubricū patiatꝛ. O o infelix si lapsus fuero: ꝑpetuū ibi ero. O stultus meipsius destructor ꝛ ꝑditor quare ꝑ totā vitā meā nō didici sciam bene moriēdi/ et ab hoc ꝑiculo euadere? cuius ignorātia ꝛ carētia ī ꝑiculis expositū me cruciat. Velleꝫ scire: sed tarde. doleo me nescire. ꝓpter hoc ergo magis ac magis angustiatꝛ spūs meus. Eya vos q̇ adestis/ qui miseriam meā videtis/ q̇ flore iuuentutis adhuc gaudetis/ ꝛ qui adhuc tp̄s ad merendū ꝛ penitēdū habetis: respicite miserias meas. cōsiderate angustias meas et in periculo meo vestrū dānum et ꝑiculū futuruꝫ

precauete. florē iuuentutis vr̄e cū deo expēdite. ⁊
in adolescencia vr̄a iugū ipsius portate. tp̄s sacris
ocupationib⁹ ⁊ orōib⁹ īplete. vigilate ⁊ orate/ne si
milia cito patiamini. Heu grata iuuentus nunq̄ re
cupabilis. q̄liter te pdidi. q̄liter te neglexi. v̄ba in=
crepationis iuuētus lasciuiēs odiuit. corrigētibus
acq̇escere noluit. admonētibus autē minime incli
nauit: detestatus sū disciplinā/⁊ īcrepātib⁹ non ac
q̇euit cor meū. Ha ha mi deus: nūc in ꝓfūdū laq̄ꝫ
mortis cecidi. tp̄s ad pagendā penitēciā ⁊ emēdan
dā vitā/tā īutiliter expēdi: ⁊ ip̄o in supbia ⁊ risu a=
busus fui. ⁊ nūc quidē o īfelix: locus nō est dū angu
stie me premūt vndiqꝫ. et de quocunqꝫ alio dolore
vel dāno cogitare non pmittūt. cor meū scindit. ve
ne rūpūtur. ossa disiūgūtur. timore ⁊ terrore mor=
tis ꝓstratus sū. vinculis illius ligatus. āxietatibus
nimiis mēs mea p̄mitur. migrare timeo. retrocede
re non valeo pniāꝫ facere vellē/sꝫ nō possū pre do
lore mortis quidq̇d agere debeam: penitus ignoro
in pctīs multis irretitus modū euadendi nō video.
Timor et ebetudo mentis alienauerūt sēsum a me
quēadmodū perdix sub vnguibus accipitris mox
descerpenda comprimitur/et pre angustia mortis
ex animis redditur: sic omnis sensus a me recessit.
omnia sciencia a me euanuit tanquā puluis quem
proiicit ventus a facie terre. Nil aliud cogito nisi
solum si quomō euadere possim mortis discrimina

cutus tm̃ via possibilis non apparet. Mors me pre mit. dolor me cõcutit/ ꝯscia me remordet et repħẽ dit. vndiqꝫ circũdatus sum priuatis inimicis. heccine separat me amara mors. O felix penitencia et matura cõuersio/ qꝛ secura. ꝗ aũt tarde sicut ego infelix ꝑ oĩa penitẽcie se ꝯuertit: de salute sua dubiꝰ et incertus erit. quia nescit vtrũ vere vel ficte peniteat timore/ vel amore/ vł asistenciũ fauore. Ve ve michi: ꝗ tã diu vitã meã corripere distuli. ꝗ tamdiu salutẽ meã tardaui. O o lõganimis ꝓtractio emẽ dationis mee. O o qualiter tm̃ tardasti. ꝓpositum tuũ fuit bonũ. sꝫ sine executiõe. volũtas recta/ sine opatione. ⁊ ꝓmissa bona sine redditiõe. hec me miserũ ꝑdiderũt ⁊ deceperũt. incitatus ad bonũ dicebã/ cras cras/ sine paululũ. stati/ modo modo: sed modo nõ habebat modũ stati nõ habebat terminũ O cras cras q̃ longã restã michi fecisti. in baratrũ mortis me ꝓcrastinãdo protraxisti. decepisti me: ⁊ deceptus sum. Nõne suꝑ hoc minime affligitur cor meũ/ ⁊ sauciatur aĩa mea? et o miser: si timor et vmbra sic me deterrent vt pene exanimis iaceã: ꝗd faciã cũ stati ante crudelissimi et districtissimi iudicis tribunal exhibitus sñiam ꝑpetue mortis expectabo. Et nũc oẽs dies me trãsierũt tanq̃ filum quod a texãte telã succindit̃ ꝑditi sunt ⁊ irreuocabiliter abierũt. Proinde nescio si vnq̃ vnã diem vel horã expẽdi in dei mei creatoris et redẽptoris volũtate

hoc est vñ vulnerantur oīa interiora mea et contre miscunt oīa ossa mea. Ha ha ha deus eterne: q̄ꝫ confusus ⁊ verecundus corā te et sctīs tuis adiudicādus stabo: cū reuelabuntur abscōdita cordis mei/ ⁊ machinationes pessime. Cogar de oīb⁹ ꝯmissis ⁊ omissis reddere rationē nec erit palliandi locus aut potestas/ nec fugiēdi aliqua oportunitas. Dñe mi q̇d ad hec dicā/ aut quid faciā: vñ veniet auxiliū michi in ꝓximo est tribulatio vt de hoc mūdo recedam/ in quo tñ diu viuere putabam: Attēdite ad me nūc q̄so diligenter amici ⁊ ꝓximi mei. Ecce ī hac hora magis gauderem de breui oraciūcula. puta de salutatione āgelica deuote pro me dicta: q̄ꝫ sup infinita milia auri et argenti. O mortales miseri sicut ego forsan hodie morituri/ bona facite: faciē dñi ī psalmis ⁊ cōfessionibus p̄uenite. pctā plorate. opa meritoria multiplicate. ꝓphetas et alios p̄dicatores audite/ et sic modo in mundo viuite: quod in hac tristi hora et anxia doleo/ ⁊ me pudet nō fecisse. Nūc vellem ieiunasse assidue· vicia deplorasse et orasse et nunc dispono si mortem euaderem/ me vitam angelicam perducturum. Sed vere iuste ego nunc quando volo/ priuor potestate· qui quando potui/ vti nolui data michi facultate. O deus quot horas et tempora non reditura perdidi. quot momenta. quot vana facta ⁊ inutilia pertractaui. et tam multa preciosa neglexi. non necessariis me implicaui.

necessaria autē pretermisi. aliorum adiutorio plusq̄ necesse fuit/vel quam michi forsan expediebat in tendebam. ⁊ meipsum negligebā. aliorum aīas lu crabar: detrimentum mee patiebar. Audite. audi te/oēs q̄ meis interestis miseriis. qz vt videtis tem pus michi deficit/nec reuertetur in hora huius ne cessitatis mee. accessi ad amicos meos/reqsiui sin gulos de qb⁹ michi spes āplior erat/petens elemo sinā spūalē. ⁊ repulerunt me dicētes. Ne forte no bis ⁊ tibi nō sufficiat. O deus piissime/mīarum pater respice ad me desolatū: ⁊ q̄ nichil in me reperis qd remuneres miserere saltē afflicto quē in afflictiōe vides oī auxilio destitutum. Heu q̄ta bona in tāto tpe facere potuissē ac cōgregare: et turpiter negle xi. O deus meus et q̄ minima opera satisfactoria michi nunc essēt grata et valētia. cupio saturari de missis q̄ cadūt de mēsa dñorum meorum et nemo michi donat: et id quod thesaurizare et acqrere toto tpe meo potui: oportet me nunc cū dolore ⁊ pudore ni mio deserere ⁊ mendicare Putas ne magis michi miserebunt alieni q̄ egomet michiipsi/ ppter hoc qz de eis diffido mestū est et triste cor meū. qz defe cit auxiliator. Sane enim ridiculose petūtur auxi lia in angustia/ que non fuerunt ab aliquo in pace quesita. sed vanius petūtur: cum ab offenso iudice postulantur. deum in pace mea ⁊ prosperitate vite mee plurimum offendi/ et quomodo aut qua facie

vel qua fiducia auxiliū postulabo ab eo O vos oēs cōpatimini michi et miseremini mei/ ꝛ q̄diu vires suppetunt et tempus iuuat et dies: congregate in horrea thesauros celestes et facite vobis amicos de mām̄ona iniquitatis/ vt cum defeceritis vna dierū recipiāt vos in eterna tabernacula/ ꝛ non reliquamini vacui sicut in hac hora vobis aliqñ supuētura me vacuū ꝛ bonis opibus priuatū videtis. O o fallax turba amicoꝝ/ deceptrix cura medicorum oīa bona michi ꝓmittebant/ salutē meā p̄dicabāt dicētes michi: nichil oīno tibi timēdū est: nullū piculū est. confiteri adhuc nō cures. īfirmitas hec nō est nisi humoꝝ deordinatio q̄dā. qesce/ dormi/ oēm sollicitudinē et curā depone et cito hec infirmitas ptrāsibit. O amici falsi. inimici veri aīe mee/ ꝛ deceptores salutis mee vr̄is ꝓmissionibus inherēdo/ ꝛ iacula mortis non p̄cauendo decept⁹ sū/ fatuus miser ego sic/ ex improuiso fallit oīs homo. Respexi vsq̃quaq̄ vt viderē corpus/ ꝓpriū/ fortitudineꝫ solite iuuentutis ꝛ ecce correptum ꝛ desiccatū est corpus tanq̄ fenū/ ꝛ pulchritudo tanq̄ flos feni exaruit: ꝛ cecidit oīs spes ꝛ cogitatio mea. In die eñi mortis pibūt oēs cogitationes eoꝝ. Quo abierūt oīa in q̄b⁹ spabā. vbi est iuuētutis lasciue dissolutio ꝓspitatis ꝛ sanitatis arridēs ꝓmissio: dicebant michi sanus es/ iuuenis es/ ꝛ ecce nūc vita sciditur et dum adhuc ordirer et hoc et alia vana cogitatione

disponerem. ex insperato tela mea/vita mea/tota
spes mea sic scinditur/ ꝛ secatur. Et dignū q̇dē est
vt ꝑueniatꝛ morte: q̇ mortē noluit preuenire. Heu
me: appropīquat hora dissolutōis mee/visum ꝑdo
anhelitu deficio. motu priuor: sensu euacuor. rece
dere cōpellor. āplius tardare nō possum. O īfelix
nunc finē verbis impono. vlterius plāgere non va
leo. ecce nunc venit hora que me auferet de terra.
ecce propero ad inuisibilia. relīquo tp̄alia: festino
ad eterna/corā oīpotēti iudice responsurus/ et sen
tenciā dubiā ꝛ ignotā michi suscepturus. Ideo ti=
mendo et michiipsi ↄpaciēdo inter illa amara qua
si torrētes lachrymarū effundo. Sꝫ q̇d ꝓficit nūc
flere ꝛ amarissima exagerare: cōclusū est. mutari
non pōt. Heu me: nūc video/nūc experior q̄ āpli⁹
nil valeo/ꝛ mors michi appropinquat. O vos amā
tissimi mei: vobis et huic infelici vite/ vale ꝑpetuū
dico. En manus incipiunt rigescere/pedes friges
cere/vngues nigrescere/facies pallescere/ visus o
bumbrari/oculi ꝓfundari/intuitus reuersari/ inci
pio horribilis ꝑ oīa fieri. Ha: me miserū: puncture
mortis circūdant me/ ꝛ cor meū pene suffocarunt.
O cordis angustie et ꝓ̄ssure mortifere. En pulsus
incipit titubare. anhelitus deficere. lucē mūdi am
plius non video. q̄ q̇dē oīa attēdentes amici mei ꝛ
frēs mei clamitāt. Eya frater spē habe in dn̄o. nūc
recurre a dn̄m. Heu me: mille ānī erant necessarij

ad disponēdū/vt tā longā viā arriperē: ꝛ hāc terri bilē horā securus expectarē. qualis enī in hoc pun cto exiero: talis presētabor iudicio extremo et ero in statu sempiterno. O ꝙ beatus es pater arseni q̄ semp hāc horā ante oculos habuisti. Deu me: vbi putas in hac nocte degebit paup spūs meus / aut quis suscipiet miserā aīam meā: vbi hospitabit̄ vel pnoctabit: aut quos socios habebit / vel qui erunt qui eā suscipiēt in illa regione ignota / ꝛ ei occurrēt O ꝙ desolata erit aīa mea. O ꝙ derelicta et abiec ta supra vniuersas aīas. et quis est qui ei fideliter assit / ꝛ q̇ eā efficaciter iuuare possit aut velit: Non enī ad aliquē sctōꝝ conuerti me / vt ipe in hac hora pro me perorarēt: ꝛ michi familiaris adesset. Dñe deus misericors / tu noster dux / tu via / tu hospes / tu ostiū / tu sis refugium in hac hora: ꝛ miserere aīe mea vt sinus abrahe eā in sinu suo collocet. Jā enī amplius hic stare nō possum. Jā video sup me caterua demonū horribiliū ouanciū ꝛ irruere volētiū in miserā aīam meā: et vt p̄dā discerpere eā nitentiū. O mi deus ꝙ terribilis est aspectus eoꝝ q̇ nō p̄stolant̄ aliud nisi spm̄ meū desolatū quem creasti in proxi mo exiturū: si forte eis torquēdus in fortē relinquat̄ Nunc appropiquas iudex mi districtissime ꝛ iā ra tionē redditurus de oībus vsqꝫ ad minimā cogita tionem tibi assistere debeo. O strictissime iudex ꝙ multū pōderas in iudicando ea que hoīes modica

reputant faciliter opando. Nunc igitur valete fratres socij et amici karissimi. q3 hinc iã exiturꝰ oculũ mẽtis ad purgationẽ quo deducendus sum dirigo. vbi video dolorẽ/miseriã ⁊ afflictionẽ multã. ⁊ ibi recludẽdus sum vsq3 dũ reddã minimũ quadrantẽ Ualete bene viuere et bene mori in dño discite in quo est salus/vita et resurrectio nostra/ et oremus pro inuicem vt saluemur cum eo qui est benedictus in secula seculorum Amen:

¶ Finis huius meditationis.

¶ Iterum adhuc de meditatione mortis/ et eius lege dirissima.

MOrtales dñs cunctos in luce creauit:
Ut capiant meritis gaudia sũma poli.
Felix ille quidẽ/qui mentem iugiter illuc
Dirigit: atq3 vigil noxia queq3 cauet.
Nec tamen infelix/sceleris quem penitet acti
Quiq3 suum facinus plangere sepe solet
Sed viuũt hoĩes/tanq̃ mors nulla sequatur:
Et velut infernus fabula vana foret.
Cum doceat sensus viuentes morte resolui:
Atq3 herebi penas pagina sacra probet.
Quas qui non metuit infelix prorsus et amens
Uiuit/ et extinctus sentiet ille rogum.

Sic igitur cuncti sapientes viuere certent:
Ut nichil inferni sit metuenda palus.

¶ Lex ista lex mortis.

Lex metuenda/ premit mortales oīb⁹ vna
Mors cita/sed dubia: nec fugienda venit
Circuit ⁊ surgens sol vitā prestat: et item
Cum cadit adnichilat quod nichil ante fuit.
Sic dat/sic retrahit/iterum trahet atq₃ retraxit
Omnia sol girans quod dedit ipse trahit.
Ex vtero natis posita ex lex ire: sed esse
Certos/sub sole perpetuare nichil.
Ex vtero natis pedetentim calle sub ipso
Subdola mors comes est. nos laqueare studēs
Passibus inuigilat nostris mors/omnia rodens
Nec sinit esse diu quidquid in orbe fluit.
Continuo cadimus viuentes. fila sororum
Atropos arrumpens emula sepe venit.
Altera natura mors est. mors altera casu:
Mille modos mortis vnica vita gerit.
Pulsibus innumeris agitatur vt equore puppis
Sic rapitur variis vita agitata malis.
Fluctibus/aut morbo/seu flāmis/strage/veneno
Macra fames/calidum/frigora cura nocent.
Ergo quis in tantis possit cras dicere viuam:
Cum viedat quotiens mors male visa ferit.

Non licet vt ideo vane confidere vite:
In qua nulla fides est nisi certa mori.
Finge qꝫ aspicias morientem: sed freme: namqꝫ
Consimili pene te vocat vna dies.
Finge qꝫ aspicias corrosum vermibus. ecce.
Consimili dente te perit illa lues.
Jmmo tremenda lues breuiatio tota dierum:
Qua labor idem vnus te premet/ atqꝫ dolor.
Ortus queqꝫ suos repetunt: terramqꝫ sequũtur.
Flos fluit/ vmbra fugit/omnia nata cadunt:
Nil reputo longum: dubius qꝫ terminus angit:
Crastina forte dies/est michi sola dies.
Est breuis illa dies: hodie/quia forte dierum
Est michi meta dies. heu metuenda dies.
Atqꝫ horrenda dies. qꝫ tũc michi meta merendi
Clauditur illa dies: leta ve/dira ve dies.
Prob quicunqꝫ dies sibi longos estimat: errat.
Nulli est tota dies viuere tuta dies
Frustra ergo dico dies sit. si mentio nulla dierum
Cum stet nulla dies vna. nec hora quies.
Ut placet in longum vite spem temporis auge
Ex nichilo nichilum: mox erit atqꝫ nichil
Mille fuere viri/milleni milia mille.
Corpus humo putruit: nomine fama caret
Sed superest meritis mercedem sumere dignam.
Optima pro meritis et viciosa pati.

Aspice iudicium hoc metuendum iudice tanto
Qui vocat: et venit illa timenda dies.
Ergo time/metue te construe/corrige mentem:
Viue mori presto/debitat ferre para.
Dum licet/et spacium datur: ista relinque
Pro patria celi: qua sine fine dies
Non est illa dies cursus vt ista dierum
Est deus illa dies. vltima nostra quies.

¶ Explicit de meditatione mortis et eius lege pira.

¶ Incipit speculum peccatoris.

Quoniam fratres karissimi in via huius seculi fugientis sumus/dies nostri sicut vmbra pretereunt: necesse est corde sollicito memorari quod sepius nr̄a fragilitas nr̄a mortalis infirmitas tociens nos cogit obliuisci illud quod oipotens dn̄s nostrū sui graciā volens profectū: per beatuz moysem nobis tribuit consiliū dicēs. In deut. xxxij. cap̄. Utinā saperent et intelligerēt ac nouissima prouiderent. Eya fratres mei karissimi ecce feliciter poterim⁹ euadere mortis periculum/ si diligenter

studeamus sequi diuinū consilium quod est mortis remediū/salutis antidotū/ pctōris speculū/ cū nobis insinuat dicēs. Utinā saperēt ꝛ intelligerēt ac nouissima ꝓuiderēt. O salutifera redēptoris nr̄i sētencia: ex qua nobis ē istructio sapie/ admonitio ꝯtinētie/speculū ꝓuidētie/exaltatio pn̄ie ꝛ acquisitio diuine gr̄e. O admiranda bonitas nr̄i creatoris. o ineffabilis caritas nr̄i redēptoris. o ꝑdicāda benignitas nr̄i saluatoris. Nos serui neq̄ꝙ sumus/serui negligētes/serui inutiles/q̄ nr̄is exigētibꝰ demeritis mortē meruimus pocius q̄ꝫ vitā. ꝛ ecce pius autor vite/ipe dator venie/ipe largitor gr̄e nos inuitat ad salutē dicēs. Utinā saperēt ꝛc. Quis enim nisi periturus homo hec audiēs ista ꝯsiderās/ nō vehementissime gratuletur et vltra q̄ꝫ fari possit exultet. in gaudio spūs i vtero eiꝰ/ q̄ꝫ ipi oīpotēti deo/ ipi regi sc̄loꝝ/ipi āgloꝝ dn̄o/ ipi creatori oim creaturarū cura est de nobis infirmis ꝛ miseris ac mortalibus Cura ergo ꝑ maria nobis iesse debet: q̄tinus ꝑ oībus ꝛ suꝑ oīa sacris eiꝰ ꝑceptis obediamꝰ. ꝛ ea deuote diligamus ꝛ studiose adipleamus. Ue nobis imꝑꝑetuū. qm̄ teste ap̄lo miserabiliores oībus hoībus erimꝰ āt deteriores: si hec nō fecerimus. Uere ad exequenda nobis mā lata eiꝰ ociosi ꝛ ianes existimus: nisi in primis ꝛ ante oīa odio habeamꝰ q̄ ipi dn̄o displicere cognouerimus: ꝛ illa fideli corde diligamus q̄ tremende eiꝰ maiestati placere credimꝰ

Proinde die noctuqȝ exorandus est ipse clemēs ꝛ misericors deus ꝛ dn̄s: vt nobis largiatur auxiliū: q̇ suū tā salutare p̄stat ꝯsiliū dicēs. Utinā sapēt ꝛc
O frēs karissimi intelligite q̄so q̄ legitis ꝯsideratio em̄ huius sn̄ie: destructio est superbie. extinctio inui die. medela malicie. effugatio luxurie. euacuatio vanitatis ꝛ iactantie. cōstructio discipline. pfectio sctīmonie. p̄paratio salutis eterne. Ait ergo. Utinā saperēt ꝛc. Heu heu q̄ paucoꝝ ē ista vtꝰ. pauci sunt q̇ salutarē hāc nr̄i saluatoris sapiāt sn̄iaȝ. pauci sunt q̇bꝰ est āte ocl'os ꝓprie fragilitatis cognitio corruptibilis carnis corruptio/pctōruȝ recordatio instātis mortis meditatio/ferentis gehēne putei ꝯsideratio. Ecce q̄ vtile speculum pctōris. Reuera bone frater si te sepius ī hmōi speculo ꝓspexeris: eris absqȝ dubio sansone fortior/dauid sanctior/salomone sapiētior. illi aūt ī hoc specl'o se sepiꝰ ꝯsiderare neglexerūt: ideo carnis sue desideriis cecati corruerūt. Igiť si tāti viri tā horribilē lapsi sunt in culpā q̇bus tāta affuit fortitudo ꝛ sapīa q̄ta caute la q̄toqȝ studio nobis est vigilādū q̇bꝰ inest tāta debilitas tantaqȝ īperitia. Porro tres viri isti ideo leguntur in sctā eccl'ia: vt fidelibus nō ad exēplū ruine sed ad spectaculū cautele: q̄tinus nullus nr̄m ī sua cōfidat fortitudine. nullus p̄sumat de sua sapiētia īmo semp timidi/semp reatꝰ nr̄i ꝯscij/semp de nr̄a salute simus solliciti: nunq̄ nr̄e corruptionis ꝛ nr̄e

mortalitatis obliti. Qui vero huiusmodi verba negligenter audiunt non sapiunt nec intelligunt/ nec nouissima prouident/ et sic in mortem et in damnationem vadunt. Ut igitur mens nostra circa prudencie studium euigilet/ dominica hortatur sententia dicens. Utinam saperent. etc. Hanc admonitionem salutiferam oculo rationis considères karissime: non in transitu immo cum studio et deliberatione sepissime reuoluendo. quia sicut thus non redolet nisi ponatur in igne ita nulla sacre scripture sapit sentencia/ nisi cocta sit in corde. Ergo dilige hec verba: et eorum sententiam in corde tuo imprime Utinam saperent. etc. Ecce: hic frater karissime tria tibi in hoc proponuntur scilicet sciencia/ intelligentia/ et prudentia. Vult igitur dominus vt scias vitam presentem fugitiuam/ periculosam/ breuem/ miseriis tabescentem/ vniuerse vanitati subiectam/ peccatorum sordibus pollutam/ cupiditate corruptam/ in breui perituram/ quatinus quanto infelicior mundus iste esse conspicitur: tanto facilius pro amore celestis patrie contemnatur. Vult itaque dominus vt fragilem conditionem tuam intelligas sic meditando. videlicet quod nudus egressus es de vtero matris tue/ nudus reuerteris illuc et quia terra es et in terram ibis In huius vite miseriam nudus intrasti lugens. dies tuos in dolore et erumna pertransisti. cum luctu et labore hinc exiturus es. Intelligas igitur qualis sit ingressus tuus flebilis/ progressus tuus debilis/ et egressus tuus horribilis. Intellige ergo quantum sis in hac valle miserie exul et egrotus virtutibus pauper et modicus/ labilis et infirmus ac in proximo

morituruſ. frater felix eris ſi hec intelligas et in corde tuo quaſi in libro ſcribas/ et hāc vnā quā tibi trado regulam ſeruare ſtudeas. Viue deo gratus: toti mundo tumulatus Crimine mūdat⁹ ſēp tranſi reparatus. O q̃ felix et beatus vir cuius aīa circa hmōi ſtudiū euigilat: q̃ prudenter ſapit ꝛ ītelligit/ ac nouiſſima prouidet. Cariſſime tu ergo fac ſiľiter Legiſti iā hec ī ſpeculo pctōris. q̇d ſane ſapias/ q̇d intelligas/ reſtat vt nouiſſima ꝓuideas Ora ḡ cū ꝓ pħa ꝛ dic. Notū fac michi dñe finē meū/ nūerū dierū meoꝝ q̃lis ē: vt ſciā q̇d deſit michi. O vtilis orō o felix ꝯtēplatio/ o neceſſaria poſtulatio. Non plane tp̄a vel momēta q̄ pater poſuit in ſua ptāte p̄ſcire depoſcas: ſ; q̄ ſis aduena ꝛ pegrinus ī hui⁹ mūdi erūnoſe pegrinationis exilio homo infirmus et exigui tp̄is intelligas ꝛ cognoſcas. Ergo vtinā ſaperent: ideſt p̄terita pctā q̃tum ſint amara. vñ iere inias. Vide q̃ amarū eſt et malū te dereliq̇ſſe deū tuū malū ē in culpa: amaꝝ ī pena. Et itelligerēt. ſ. pñtia q̃tū ſint vana. Vñ eccľiaſtes. ij. Vanitas vanitatū ꝛ oia vanitas. Et nouiſſima ꝓuiderent/ ſcꝫ eternitatē glľe q̃tū ad bonos. ꝛ eternitatē mortis q̃tū ad malos. vt ſibi ꝓuiderent ꝯtra ſterilitatē futurā ſicut ioſeph geneſis. viii. ꝛ eccľiaſtici. vii. In oib⁹ opib⁹ tuis memorare nouiſſima tua ꝛ ieternū nō peccabis. Reuera kariſſime frater ſi pñtis vite tue breuitatē actendas: ꝛ q̇d tibi deeſt ī agēda deo

digna penitentia/id est disciplina pceptoꝝ eius ob
seruanda: ꝛ sctitate corā ipso pficiēda saperes et in
telligeres/ et mortis telū ante oculos tuos pspice
res. pculdubio mox sine mora/spretis pōpis/post
positis mūdi curis/despectis carnis illecebris/pro
iectis voluptatib⁹/cōtēptis deliciis/ in tui custodia
vigilares: ac nouissima prudenter puideres. Sa=
piētis em̄ est nō tm̄ cuiuslibet rei pricipiū pspicere
qnecíā finē exitūqꝫ puidere. vt ait tullius. Rerum
exitus prudētia metit. Deniqꝫ felix esse pprobat q
sic cogitat de supplicio añ suppliciū: vt postmoduꝫ
supplicij effugiat piculū. dicis ergo michi Parat⁹
sū p oīb⁹ acqeicere diuio pſilio vt sapiā ꝛ intelligā
ac nouissima puideā. sꝫ q̄ sūt mea nouissia: Jlla vti
qꝫ de qb⁹ spūsſctūs tibi p salomonē loqt vt supius
est iā dictū. in oīb⁹ mēorare nouissia tua ꝛ ietnū nō
peccabis. Nō melius poterit luxuriosa caro doma
ri: q̄ q̄lis erit mortua pmeditari. ꝛ si tales medita=
tōes habueris: felicē te dicent oēs gnationes. Me
ditatio nichil est q̄ mentis ditatio. pprie mēs tua
ditat: qñ ptra cūcta aduersantia puidētie scia illu
strat. Legit em̄ in poeta/q cētū luīa in capite arg⁹
hēbat: qd ita pt intelligi: qꝛ ex parte sui ītra mētis
sue circūspectionē prudētiā possidebat. Jgr̄ si tāto
studio pollebat paganus: multo forti⁹ puriorē pui
dencie oculū dꝫ hēre ppl's vel cleric⁹ xp̄ian⁹. Esto
ergo alter argus: immo illo cautior/illo studiosior/

fllo prudētior/vt sapias ꝛ itelligas ac nouissima ꝓ 124
uideas. Hec eñ sunt nouissima: q̄ ꝓuidere sollicite
sūma prudētia est. vtiq̃ illa hora terribilis in q̄ mi-
sera aīa tua ex h̄ corpusculo corruptibili est timens
egressura. Crede michi tu q̇ legis hec Ad hmōi rei
tremēdas consideratiōes maluisse debueras possi
dere ꝓuidētiā q̄ totius mūdi dñatione. Utinam sa
peres q̄ dei sūt/ꝛ intelligeres q̄ mūdi sūt/et ꝓuide
res q̄ iferni sūt. ꝑfecto deū timeres. supbiā nō ap
peteres mūdū contēneres/et ifernū horreres. In
illa nimis metuenda extrema hora tua q̇s amicoꝝ
q̇s parētū tuorū veniens cū gladiis et armis pote-
rit auxiliū ferre. Non eñ erit tūc q̇ ꝯsolet te ex oī-
bꝰ caris tuis respiciēs eris ad auxiliū et ad iuditiū
hoīm: sꝫ refugiū tm̄mō erit apȯ deū. Cogites igit
tecū karissime: quo timore timēdus/quo amore di-
ligendus/quo honore venerādus sit ip̄e dñs iesus
xp̄s dñs nr̄ q̇ salutis p̄sidiū solus p̄stare potest post
mortē. Reduc sepissime ꝛ sepiꝰ karissīe ad mēoriā
illū extremū exitus tui diē ꝛ anteq̄ misera aīa tua
ex carcere carnis exeat: ꝓuideas quo vadat. Istiꝰ
modi ꝯsideratio ꝯtritionē ꝯcipit. ꝯtricio ꝯpūctiōeꝫ
parit. ꝯpūctio ꝯtēplationē siue piū ꝛ hūilē affectū
in deum pium videlicet ex fiducia adiutorij diuine
bonitatis ꝛ clemētie. hūilē ex ꝯsideratōe ꝓprie fra
gilitatis et miserie. Hic lector actende. quid enim
est in oī sciencia quod hominē prouocet facilius ad

custodiā sui ⁊ oēm iusticiā expellēdā ad sctitatē in timore dei pficiendū: q̄ sue corruptiōis ꝯsideratio. su⁹ mortalitatis certa cognitio: postremo tremen-de mortis sue recordatio. etenī tunc hō fit non hō. Homo qñ egrotescit: egrotando egritudo crescit. pctō: expauescit. cor cōtremiscit. caput ꝯstupescit sensus euanescit. v̇tus exarescit. vult⁹ pallescit. facies nigrescit. oculus tenebrescit. auris surdescit. nasus putrescit. lingua fatescit. os obmutescit. corpus tabescit. caro marcescit. tūc carnis pulchritu-do fetor efficit̄ ⁊ putredo. tunc hō soluit̄ i cinerē: ⁊ v̇tit̄ in vermē. Ecce satis horribile spectaculū sed est nimis vtile speculum: qm̄ nulla artis medicina nullaq; doctrina sic supat supbiā/nec sic vincit maliciā/nec sic extinguit libidinē/nec sic calcat mundi vanitatē sicut hmōi horrende mortis recordatio. Ergo vtinā saperēt ⁊ ītelligerēt ac nouissima ꝓuiderēt. Et q̇d ī hoc mūdo tm̄ vilescit sicut hō cuius corpus cū sit examine nō pmittit̄ eē īfra domū tri-duo p̄ fetore: sȝ vile stercus foras ꝓiicit̄/in ꝓfundo terre abscondit̄/putredini tradit̄/ v̇mib⁹ i esca dat̄ cadauer efficit̄. Erubescat ergo supbus ifelix pec-cator: ⁊ timeat elatione secat⁹/ira iflatus īpaciēcia vitio fedat⁹. cui plus placȝ ars aristotelis q̄ scia de aplīs. pl⁹ codex platonis: q̄ diuin⁹ liber legis quē nulla lectio letificat/nulla scia edificat/nullus ser-mo sapit nisi fuerit grāmatice cōfectus/dyalectice

imaginat⁹/rhetorice purpuratus. Stultus es qui 126
hec ignoras: ⁊ erras. qm̄ q̄ talia agunt ⁊ in talibus
dies suos cōsumūt. pctm̄ sibi generāt et morte͂ pa
rant q: ex sil'i studio simile͂ ꝯcipiūt sciaꝫ. hoc e͂ folia
colligūt et nō fructus: idest v̓ba nō v̓tutes. v̓ba eni͂
in ventū ꝑferūt/⁊ aere͂ v̓bis v̓berāt. verbositatem
sonāt/iactātiā ostēdūt. de q̇bus ꝑ psalmistā dicitur
Turbati sunt ⁊ moti sūt sicut ebrius/⁊ omīs sapīa
eoꝝ deuorata est. Sicut eim̄ ebrius nescit quid agit
aut quo vadit eo q̄ seipm̄ iguorat: ita insipiētes cle
rici seculares īherēdo hui⁹ mūdi scie se ꝯturbāt li
bros deuorant: sciēcias ml'tiplicāt: sꝫ q̇d agāt peni
tus ignorāt. q: ad que͂ fine͂ miserū tēdāt: miseri non
actēdunt O vtinā tales saperēt ⁊c. Si eim̄ fugiētis
vite sue breuitate͂ ꝑpēderāt. si dāna dieꝝ suoꝝ āte
oculos ꝯuerterēt. si q̄ tremēdo iudicio non ex mor
tis eorū opibus īmo de oī verbo ocioso q̄ districte
respōsuri sunt ꝓuiderēt mox terrore ꝑterriti. mox
diuino amore ꝑcussi. vana huius mūdi studia relin
querent ⁊ de studio vanitatis venirēt ad studiū ve
ritatis: ⁊ de studio stulticie venirēt ad studiū sapīe:
hoc est de studio curiositatis: ad studiū huilitatis
de schola luxurie ⁊ prauitatis: ad scholā mundicie
et sctītatis seu castitatis. de vita iniquitatis ad vi
tam bonitatis seu sctītatis. hoc est de vita fornica
tionis: ad vitā beate religionis. id est de domo con
uersationis mūdane: ad domum sancte disciplne

Vñ ipe bñdictus spũssanctus p pphetã pctõribus pcepit dicẽs in psal'o. Apphẽdite disciplinã neqñ irascat dñs: z peatis de via iusta. O q̃ terribilis ẽ hec snĩa z nimis metuẽda his q̇ disciplinã non apphẽderũt. ex hac spũs sctĩ snĩa patet q̄ peribũt. hic est q̄ dñs per moisẽ ait. Oĩs aĩa q̄ affllicta nõ fuerit pibit de pplo suo. Notãda sũt attentius verba ista Aĩa iq̇t peribit que nõ fuerit afflicta/subaudi p disciplinã/p mor correctionẽ/p cõsciẽcie purificationẽ: z dicebat die hac/id est est pñti tpe grẽ/idest die huius vite: qm̃ qui non suscipit modo tẽpus pñie: post mortẽ non ĩueniet locũ ĩdulgencie Quapropt timesce tu peccator tu caro supba/tu vile cadauer/ quẽ adhuc viuentẽ vermes quotidie corrodũt q̇ de tuo corruptibili corpusculo generant contremisce supbiã/pijce vanitatẽ/fuge luxuriã/apprehẽde disciplinã ne peas. Vide ĩ hoc speculo q̇d es: q̇d eris cuius ɔceptio tabes mẽstrua/origo luctũ/ putredo finis. Utinã sapent zc. Ecce frater te ɔuenio. vꝰ. Quicq̇d agunt alij sis memor ipe tui: vilescat mundus tibi plus q̄ tu mũdo. Habes igr̃ tãte calamitatis miseriã. ɔsiderans attẽcꝰ z cũ ppheta ingemiscens dicito. Iniq̇tatẽ meã ãnũciabo z cogitabo p pctõ meo. qm̃ in flagella patus sũ. z dolor meꝰ contra me est sẽp. Et iter dic cũ aplo q̇ flebilẽ hũane cõditionis statũ deplorat dicẽs. Infelix hõ ego. q̇s me liberabit de corpore mortis huius? Hec saluti-

fera apl'i sentēcia prudētem lectorē exigit. Adhuc in corpore apl's vixit: q̄ tñ corpus mortuū noīauit. q2 q̄ sapiēs est: iā mortē ante oculos cōsiderat/ iā se mortuū reputat cum se moriturum pro certo sciat Attēde ergo in illa terribili hora de qua loquor misera pctōris aīa qua de mundo exitura es/ quo exitura ⁊ itura es. aderūt mox mīstri maligni illi maledicti diaboli/ illi tartarei/ illi spirit⁹ horribiles et pessimi leones rugiētes: vt rapiāt p̄dam. s. tuā peccatricē aīam miserā. tūc subito horribilia patebūt loca penarū/ chaos ⁊ caligo tenebrarū/ horror miserie ⁊ tribulationis/ terror tremor āgustie ⁊ ꝯfusionis terror horrende visiōis. tremor tremende māsionis. vbi loc⁹ flētiū. vbi stridor dētiū vbi mors⁹ v̇miū. vbi clamor dolentiū. vbi luct⁹ gemētiū. vbi ē vox clamātiū peccatoꝝ dicētiū Ue/ ve/ ve nobis filijs eue. Cūq3 hec et his silia: īmo millesies plusq̄ dici pt: peiora de corpore egressura misera aīa immo miseria audierit/ viderit/ ⁊ senserit. q̄lis q̄ptusq3 q̄ magnus terror ⁊ tior ⁊ tremor erit i ea/ que līgua pōt dicere/ q̄s liber exponere. q̄d tunc ꝓderit sciē iactantia. secli pōpa. mūdi vanitas. terrene dignitatis cupiditas? Nunq̄d poterūt luxurie appetitus/ cib⁹ exq̄sit⁹/ pot⁹ delicatus/ vestis curiositas/ calciamenti speciositas/ carnis mollicies/ ventris ingluuies/ ciboꝝ supfluitas/ crapule ebrietas/ domorum constructio/ prebēdaꝝ acquisitio/ diuitiaꝝ

aggregatio. oīa ista miseram aīam hoīs eripere de
oꝛe hoꝛrēdi ⁊ hoꝛribilis leonis/et de maledicti fau
ce dꝛaconis. Hāc vtinā lectionē legat aliqs et sapi
at ⁊ sane intelligat/et ī coꝛde suo retineat īplicat⁹
amoꝛe mūdi ⁊ carnis debꝛiatus ⁊ cecatus cui plus
placet luxuriosi cadaueris venenosa voluptas: q̃
aīe sue sanitas. q pl⁹ studet circa marchā quam cir
ca marcū. cui sūt pl⁹ esu de mūdo q̃ de xp̄o. cui pl⁹
de lege bouina q̃ de lege diuina. legat igit lectionē
istā insipiēs iste q hmōi est: ⁊ speculet ī hoc speculo
pctōꝛis speciē suā ꝯsideret diligenter vn̄ veniat/et
qd sit/⁊ quo vadat. Perpēdat ī p̄missis p quam se
mitā vehemēter metuēdā/p qd iter tenebꝛosum/p
quas hoꝛrendas manus misera ei⁹ aīa trāsitura est
O stulte pctōꝛ qꝛ ista cōsiderare nescis siue p̄medi-
tari: qꝛ ista p̄uidere negligis: ideo sepius īuadit te
superbia/exagitat ira/excruciat malicia/vulnerat
inuidia/īflāmat luxuria/fatigat pigricia/ligat aua
ricia. qm̄ hoꝛrēda īminētia/tibi toꝛmēta pꝛudēter
nō respicis: idcirco cōtumax/iniuriosus/obstinat⁹
sepe efficeris. piger ⁊ accidiosus ad op⁹ diuinū ac-
cedis: ⁊ illud negligenter agis/⁊ desidiose. q̃re: qꝛ
nō pꝛeuides quo vadis. Utinā ergo saperes ⁊ ītel
ligeres ⁊c. Tremēdus est illi⁹ aspect⁹ vt dicit Leo
papa: cui peruiū est oīe solidū/aptū oē secretum/
cui obscura clarent/muta respōdent/silentium cō-
fitetur/mens sine voce loquitur. Si ille serpēs dia

bolus venenosus sathanas ausus fuit impetũ face re in aiam sctissimã btissimi martini / q̇ erat gẽma sacerdotũ: quã felicẽ aiaȝ pñtibus angelis eũtẽ in celũ curabat ĩpedire: quomõ timẽdũ est tibi pctõri et trementer p̄meditãdum q̈ horribiliter occurret aie tue / ille aiarũ hostis amarissimus. Eya frater karissime: p̄cogita et nunq̄ a tuo corde recedat / q̄ tum illa btissima v̇go ppetua mater dñi nri iesu xp̄i aie sue puidebat: que vt legim⁹ filiũ suũ exorauit / vt maligni spũs in eius trãsitu nõ adessẽt. O si tãta et tam sctã deo cara / ĩmo karissima aia / visionẽ ne phandoꝝ spirituũ dubitabat: q̇d faciet aia peccatrix. quomõ stare poterit ad horrendũ aspectũ tremendi vultus eius ad intolerabilẽ fetorẽ oris eius / ad flammas sulpureas oculoꝝ eius. Certus esto q̄ timor huius horrende bestie / oẽ genus tormentoꝝ supat: plusq̄ in mũdo hoc cogitari q̄at. q̇ꝫ ppheta pauidus expauescẽs ad orõnem cõfugit dicẽs. Exaudi deus orationẽ meã cũ depcor: a timore iimici eripe aiam meã. Non dicit a potestate: sꝫ a timore quare: ad insinuãdum q̄ maxima sit pena / q̄ horribilis / q̄ intolerabilis sit terror ipsius inimici. Heu heu frater mi: si talis ⁊ tantus tremor est aie peccatrici ex solo sathane visu: q̄ta ꝯfusio / q̄tus horror q̄ta afflictio / q̄ta ve lamẽtatio erit eius tactus. O stulti filii hoim et vani: vt quid diligitis vanitatem et queritis mẽdacium. qui enim diligit vanitatem

odit aīam suā. ⁊ odibiles sunt deo impius ⁊ ipietas eius. Un̄ psalista. Nunq̇d qui oderūt te dn̄e oderā ⁊c. pfecto odio oderā illos. Altissimus oī odio odit pctōres: ⁊ misertus est penitētibus. Et quare tam horrēdā tā𝈰 horribilē non circūspicitis miseriam/ quare non ꝓiicitis superbiā/ quare nō extinguitis auariciā? quare nō cōtēnitis luxuriā? quare mores vestros non corrigitis? quare mādatū dei salutiferū𝈰 eius cōsiliū negligenter auditis/quare non sapitis ⁊ intelligitis ac nouissima ꝓuidetis. Hinc est ꝙ dn̄s vos pctōres terribiliter alloq̇t. Ego iquit in iteritu vr̄o ridebo ⁊ subsannabo: cū vobis quod timebatis aduenerit. O q̄ȝ timēda ē hec dn̄ica sn̄ia Utinā lector saperet in palato cordis q̄ȝtū cōtineat amaritudinis/q̄ȝtū ve formidinis. quia reuera si sciret: oī die et hora vitā suā caucius custodiret. Sed dices forsitan ꝙ derisio ⁊ subsannatio non cadūt in ipsū oīpotētē deū/nec eius veneranda sctīssima𝈰 eius natura simplex/ hmōi passiones siue iniurias non admitit: Cur ergo ab oīpotēte deo pctōribus dicit. Ego in interitu vr̄o ridebo. Attēde qui interrogas quomodo tibi dicta debeat exponi sētencia Ego iq̇t in iteritu vr̄o ridebo/ridebo id est cū finis vestre venerit vos derisione dignos clamabo. Et cum irruerit super vos illa repētina calamitas subsannabo. idest cum mors amara vos momorderit: eterna subsannatione dignos vos damnabo. Audi

tu peccator sentenciam terribilē quā si tu intellige
res: sine dubio expauesceres. sȝ scripturas sacras
negligenter legis: actus vite tue/ mala que facis/
pctā q̄ cōmittis/ facta dicta ꝛ opa tua mala non sa=
pie̅ter respicis. velox ad mēsam. tardus ad ecclīaȝ
potens ad potādū/ sȝ eger ad psallēdū puigil ad fa
bulas. sōnolētus ad vigilias parat⁹ ad loquendū:
sed tardus ꝛ mutus ad psalmodiandū. prōptus ad
irā ꝛ detractiones: piger vero ad orōes. iuidie ama
to: xp̄i pauperū psecutor. festucā in alio oclo respi=
ciēs sed trabē i oclo tuo nō vidēs aliorꝝ facta ꝯtem
nens/ sȝ tua nō cōsiderās nec deserās. ceteros rep̄=
hēdis: teip̄m nō corrigis alios vituperas: ꝛ teip̄m
collaudas malicie inuentor: discipline destructor.
amicus viciorꝝ: ꝛ hostis v̓tutū. hec sunt q̄ hoīeȝ exe
cant ꝛ a deo ipȝ separāt. hec sūt q̄ monachū faciūt
demoniacū. ꝯuersum faciūt puersū/ clericū hereti
cū/ xp̄ianū antichristū. q̄ eīn xp̄ianus non est: anti=
christus est. Non est christian⁹. qui vita et moribus
xp̄o est contrarius. Heu heu: vir insipiēs non cog=
noscet: ꝛ stultus nō intelliget hec. Et ideo sicut di=
cit idem propheta. Simul insipiens ꝛ stultus peri
bunt. Sed que distancia est inter insipientē ꝛ stultū
Omnis stultus est insipiēs. insipiēs eīn dicit quasi
nō sapiens. Multi enim manent qui sapientes nō
sunt: ꝛ tamē stulti non sunt. Multi iusti sunt ꝛ mul
ti iusti non sūt. et tamen iniqui non sunt. Uis ergo

noscere quis sit insipiens/et quis stultus. Insipiēs est ⁊ qui se a gaudiis paradisi pegrinū esse non considerat: et qui se exulem in hoc exilio non actendit Stult⁹ est qui licet ista cognouerit: liberari tamē a mūdi miseria p penitētie meritū nō intendit. Item insipiens est qui non credit futura supplicia reproboꝝ ppetua: et gaudia iustoꝝ eterna: stultus autē qui licet ista crediderit: tñ vt morte ppetuā euaderet ⁊ gl'iam eternā caste viuēdo pieqꝫ ꝯuersando acquireret non intendit. Justo ergo dei iudicio simul insipiens ⁊ stultus pibūt. qd tñ nō fieret si sapēt et intelligerent ac nouissima ꝓuiderent. Ecce frater mi: iam legisti/iā vidisti in hoc speculo pctōris quid sapias: quid intelligas: que nouissima prouideas. Superest igitur vt diligenter discas ⁊ in corde tuo firmes: vt sane sapias/recte intelligas/⁊ vt nouissima tua prudenter prouideas: vt per hec eternam dānationem euadas/ ⁊ cum dño iesu christo vitam eternā possideas. Quod nobis concedat qui sine fine viuit et regnat. Amen.

¶ Explicit speculū peccatoris.

¶ Bernardus de contemptu mundi.

¶ O miranda vanitas/o diuiciarum amor
Lamentabilis. o virus amarum.
Cur tot viros inficis faciendo carum
Quod transit cicius ꝙ flāma stuparum

¶ Dic homo cur abuteris discretionis gratia
Cum vite viam deseris et tendis ad supplicia
Saluti preferes ocia et preciosis vilia
Nec metu pene flecteris/ nec spe salutis traheris
Ut sūmas queras gaudia. dic homo cur abuteris
¶ Quid valet mūdi gloria vide: quā sic āplexeris
Multa video indicia q̄ scienter deciperis
Mundū qui fugit sequeris/ ꝛ cū labēte laberis
Sequendo transitoria. sic bona permanencia
Sub aure surda preteris. dic homo cur abuteris
¶ Certe non excusaberis dissimulando talia
Nam si sic subterfugeris: post restat consciencia
Que non tacet latencia. et diuina iudicia
Declinare non poteris. sed si conuictus fueris
Patet mortis sentencia. dic homo cur abuteris
¶ Non confidas de venia si sero penitueris
Dies est peremtoria: quam nisi tu preueneris:
Fructu condigni operis et reatum purgaueris
Erit tibi miseria absq̄ misericordia
In eternū cū miseris. dic homo cur abuteris
¶ Ergo vide: cum veneris in iudicis presentia
Qui tibi prout egeris iusta reddet stipendia
Ne gloriosa patria tua te priuent vitia
Nam si mūdus occurreris: cum iustis sociaberis
In eterna leticia. Dic homo cur abuteris discretio
nis gratia.

¶ Idem bernardus

¶ O christi longanimitas et longa expectatio
O mira christi bonitas: o quanta miseratio
O cordis induratio et mortis festinatio
Quid differs cur non cogitas hō q̃ vite breuitas
Cito fit consummatio. Cernat hoc meditatio
Cernat hoc meditatio: quid nos primo fuerimus
Nichil prodest elatio. Cernat hoc meditatio
Nam terra tandem erimus
Cernat hoc meditatio quid nos primo fuerimus.
¶ O vanitatum vanitas curarum occupatio
O cur ambitur dignitas/cur opum cumulatio
Quo tendit congregatio aut q̄d valet cupiditas
Est in sepulchro feditas et extra dealbatio
Cernat hoc meditatio quid nos primo fuerimus
¶ O que mortis acerbitas et q̃ta trepidatio
Cum iam cogit mortalitas vt fiat separatio
Quid prodest delectatio quid pestiua iocūditas
Quid nunc pro vita flagitas: o sera recordatio
Cernat hoc meditatio quid nos primo fuerimus
¶ O seruitus quid cogitas apparens in iudicio
O arguens crudelitas hostis et accusatio
O dolor o confusio/o horror o obscuritas
O penarum eternitas et ignis estuatio
Cernat hoc meditatio quid nos primo fuerimus
¶ O homo cur non festinas vt detur tibi mansio
Qua felix immortalitas et nulla trepidatio
Sed perpes exultacio et sanctorum societas

Ac permanens felicitas et leta dei visio
Cernat hoc meditatio quid nos primo fuerimus.
Cū sit oīs homo fenū et post fenū fiat cenum
Ut quid homo extolleris Cerne q̇d es et q̇d eris
Modo flos es et verteris in fauillam cineris
Per etatū incremēta: immo magis detrimenta
Ad non esse traheris
Velut vmbra cum declinat vita surgit et festinat
Claudit meta funeris.
Homo dictus es ab humo cito transis q; fumo
Similis efficeris
Nunq̄ in eodem statu permanes dum sub rotatu
Huius vite volueris.
O sors grauis o sors dura. o lex dira quā nafa
Promulgauit miseris.
Homo nascēs cū merore/vitā ducis cū labore
Et cum metu moreris.
Ergo si scis qualitatem tue sortis: voluptatem
Carnis quare sequeris?
Memento te moriturū: et post mortē id messurū
Quod hic seminaueris
Terram teris/terram geris/ et in terrā reuerteris
Qui de terra sumeris. dic homo cur abuteris
Cerne quid es et quid eris
Modo flos es/et verteris in fauillam cineris

¶ Nos dicimus duplicem esse vitã: scilicet presentem temporalem/et futuram eternam/inter quas mediat mors corporalis que est finis vite presentis et principiũ seu introitus vite future. Sed q̃cunq̈ desiderat in presenti bene viuere et in futuro semp̃ oportet eum scire bene mori. Nam dicit philozophus q̈ oppositorum eadem est disciplina. modo vita et mors sunt opposita. quare ad scire bene viuere necesse est scire bene mori. quod liber iste de arte bene moriendi docet.

Vale

Non est quo possit melius caro viua domari
Mortus qualis erit: q̈ semper premeditari.

¶ De arte bene viuẽdi beneq̈ moriendi tractatus finit feliciter. Impressus parisius in cãpo gaillardi a Magistro Guidone Mercatore. Anno domini 1497. Die. 10. Aprilis.

LAUS DEO.

Pour Jehan Petit

Anny
Paulz de grace
de Mil tan et
un fa de poids
Je ni ouvre qui
le tenu a finbre
de guibu
et Bonnfi.
76

38. DEUX INCUNABLES PARISIENS — 1° SAINT AUGUSTIN : Sermones ad heremitas, parisiis noviter impressi. *Pro Claudio Jaumar... infine:* Impressum parisiis *per Antonium* Chappiel impensis Claudii Jaumar jurati universitatis... anno domini MCCCC. In-8 de 112 feuillets. Au titre grand bois représentant St Augustin priant le Christ. Rare : inconnu à Hain, et l'exemplaire signalé par Polain à la Bibliothèque royale de Belgique est incomplet. Le notre est bien complet.

2° TRACTATUS de arte bene vivendi beneque moriendi... *infine* : impressus Parisiis in Capa Gaillardi a mugistro Guidone Mercatore, anno domini 1497, die 10 Aprilis, pour Jehan Petit. Au titre, grande marque du libraire, avec au verso, un curieux bois à plusieurs personnages, partiellement colorié. Manque le feuillet F 1 faisant parti de l'appendice « de Contemptue Mundi », par saint Bernard (Hain 1846). (L'imprimerie de Guy Marchand prouve qu'il y avait au Champ Gaillard (in Capo Gaillardi) plus que les mauvais lieux fréquentés par l'écolier limousin de Rabelais). Ces deux incunables reliés ensemble en un volume in-8 rel. anc. vélin ivoire souple à recouvrement 1.500 F.